

POLITI HØGSKOLEN

KONTAKTETABLERING VED AVHØR PÅ STEDET

En studie om politifolks opplevelse av kontaktetablering som grunnlag for avhøret som tas på stedet

Ingar Brun

Erfaringsbasert master i etterforskning

Kull 2017

Levert august 2020

KONTAKTETABLERING VED AVHØR PÅ STEDET

En studie om politifolks opplevelse av kontaktetablering som grunnlag for avhøret som tas på stedet

«Det er helt klart mer utfordrende for oss som jobber ute kontra de som jobber inne på kontor. Men at det er viktig er åpenbart. Rolig, bruke tid, forklare. Det mener jeg er nødvendig for en god dialog. Vi må ta oss tid. Vi kan ikke gjøre alt på kortest mulig tid hva gjelder avhør. Det går ikke an» (informant nummer 3).

Sammendrag

Studiens problemstilling er: Hvordan opplever erfarne kollegaer kontaktetablering som grunnlag for avhør på stedet? Gjennom intervju av 7 polititjenestepersoner i operativ tjeneste, søkte studien å gi innsikt i hvordan disse så på kontaktetableringen, og hvilke atferdsmessige faktorer som samsvarer med en vellykket kontaktetablering på stedet. Svarene fra informantene mine må ses i lys av den virkelighet avhør på stedet tas under, påvirket av tidspress og andre ytre forstyrrelser.

Resultatene fra studien viser at informantene mine innledningsvis viste en noe faseinndelt og teoretisk forståelse av den kontaktetableringen som skjer på stedet. Dette kan forklares med blant annet mangel på kunnskap om fenomenet, manglende bevissthet rundt egen praksis eller intervjuets karakter i seg selv. Likevel viste de gjennom sine refleksjoner hvordan de satt inne med mye kunnskap om fenomenet i kraft av egen praktisk erfaring. Trygging var gjennomgående viktig for alle mine informanter. Tryggingen handlet om trygghet i forhold til situasjonen, avhørsprosessen og i relasjonen mellom avhøreren og den avhørte. For å skape denne tryggheten var innrammingen av avhøret særlig viktig. Ved å skape felles forståelse av avhørsprosessen, og målet med avhøret, ble klima for samarbeid dannet. Det å være tydelig og direkte ble sett som viktig i en slik sammenheng. For informantene mine var det også viktig å ha evnen til å tilpasse seg situasjonen og den de snakket med for å klare å oppnå god kontakt. Denne tilpasningen handlet om hvordan de brukte tid, og skapte ro, dersom de så at den avhørte fremsto som utrygg.

Studien kan bidra til en dypere forståelse av kontaktetablering som fenomen ved avhør ute på stedet. Gjennom funnene dras tidligere forskning på kontaktetablering frem, og ses i lys av refleksjonene til praktikerne. Studien kan også skape økt bevissthet og refleksjon hos politifolk i forhold til egen praksis. Målet er å la det usagte bli sagt.

Abstract

The topic question for this study is: How do experienced colleagues perceive rapport building as a basis for the investigative interview taken at the scene? Seven patrol police officers were interviewed to seek an answer to this question. From an explorative point of view, the study aimed to give an insight into how these officers look at rapport building, and what behavioral factors correspond with a successful rapport building. Responses from my participants must be seen in the light of the reality which these interviews are taken under. Time pressure and other external disturbances are all external factors expected to influence the interviewing process.

The results from this study show that my participants initially showed a sequential and theoretical understanding of rapport building at the scene. This can be explained through a lack of knowledge about the phenomenon, a lack of awareness about their own practice, or can be rooted in the implementation of the interview. Throughout the interview, on the other hand, the participants showed that they had a lot of relevant reflections related to their own work experiences. The implementation of safety to the interviewee was commonly seen as an important goal for rapport building. Safety was related to the situation, the interview process and the relation between the interviewer and the interviewee. Framing of the interview through explanation was reported to be important to establish the feeling of safety. By creating a mutual understanding of the interviewing process, and the goal at hand, a climate for working together was created. Being clear and direct was seen as important to achieve this. The ability to adapt to the situation, and to the behavior of the interviewee, was also seen as a key factor for building a successful rapport. Using time, and bringing calmness into the situation, was frequently used to describe this adapting process. This was used more extensively if they recognized anxiety in the interviewee.

The present study may contribute to a more extensive understanding about the rapport building undertaken on the scene. By taking the perspective of the practitioners, and comparing their thoughts to previous research, the study aims to heighten their awareness towards their own practice. In other words, let the unsaid being said.

Forord

Temaet for denne oppgaven har blitt til som følge av en nysgjerrighet på hva det er som gjør at vi danner gode eller dårlige relasjoner. Gjennom egen praksis har jeg opplevd gode og dårlige kontaktetableringer. Jeg har reflektert underveis hvorfor det ble slik, og tatt med meg de gode erfaringene. Likevel er det begrenset hvor mye jeg har snakket med andre om mine private erfaringer. De gangene jeg har gjort det, og fått høre andres erfaringer, har jeg vokst som avhører ved at erfaringene er blitt satt ord på. Det er det jeg ønsket å gjøre i denne oppgaven.

Denne studien er skrevet som del av en master innenfor erfaringsbasert etterforskning ved Politihøgskolen i Oslo. Siden høsten 2017 har jeg hatt det privilegiet å kunne fordype meg i ulike etterforskningsrelaterte tema knyttet til blant annet vold, overgrep og traumer. Det har gitt meg ny kunnskap som jeg har tatt med meg inn i drøftingene rundt de saker jeg har jobbet med i det daglige. Arbeidet med oppgaven har vært preget av glede over å kunne fordype meg i ny kunnskap, men også dårlig samvittighet når oppgaven har blitt liggende i ro litt for lenge. Likevel har det vært en utrolig takknemlig og interessant reise, og det har vært en glede å snakke med informantene i studien. Jeg ønsker å rette en stor takk til hver og en av dere!

Jeg ønsker å takke mine ledere for tilrettelegging og støtte gjennom studiet, og kollegaer for gode samtaler som har gitt meg nye tanker og refleksjoner. En særlig takk til Kristina Kepinska Jakobsen på Politihøgskolen, og Marit Riis-Johansen ved NTNU for tålmodig, kyndig og tydelig veiledning.

Takk til våre to eldste for tålmodighet når pappa ikke har kunnet leke like mye som før. Sist, men overhodet ikke minst, vil jeg takke min kjæreste og venn, Lisa, for all støtte og forståelse i denne prosessen. Det hadde ikke hadde ikke vært mulig å sjonglere jobb, barn, master og oppussing uten deg.

Takk!

Innhold

1.	Innledning og bakgrunn for valg av tema.....	8
1.1	Problemstilling og avgrensning	10
1.2	Avhør som tas på stedet sett i en historisk kontekst	10
1.3	Kontaktetableringens rolle i norsk avhørspraksis	11
2.	Kunnskapsstatus og teori	13
2.1	Språklig definisjon av kontaktetablering	13
2.2	Tillit og legitimitet som del av kontaktetableringen	14
2.3	Forskning på kontaktetablering ved avhør.....	14
2.3.1	En human tilnærming til kontaktetablering	16
2.3.2	Kontaktetablering som arbeidsallianse:.....	17
2.4	Mentalisering som relasjonsbyggende egenskap	18
2.5	Kontaktetablering sett fra et kommunikativt perspektiv	19
3.	Metodisk forankring og forskningsdesign	23
3.1	Metode	23
3.1.1	Fenomenologi.....	24
3.1.2	Hermeneutisk forskningslogikk	24
3.1.3	Ideografi	25
3.2	Forskningsdesign	25
3.3	Gjennomføring av forskningsprosjektet.....	26
3.3.1	Utvalg og rekruttering av informanter	26
3.3.2	Utarbeiding av intervjuguide	27
3.4	Analysearbeidet.....	28
3.4.1	Under intervjuene	28
3.4.2	Etter intervjuene	29
3.4.3	Transkribering.....	29
3.4.4	Analysemetode – fra tekst til analyse	30
3.5	Forskningsetikk.....	34
3.6	Studiens kvalitet	35
3.6.1	Pålitelighet.....	35
3.6.2	Gyldighet	37
3.6.3	Generaliserbarhet.....	37
4.	Presentasjon av funn	39
4.1	Hvordan informantene forsto kontaktetablering ved avhør på stedet	39
4.2	Kontaktetablering og trygghet	40

4.2.1	Innramming av avhøret som veien til trygghet	41
4.2.2	Innramming for å skape samarbeid.....	43
4.2.3	Innramming som veien til effektivitet	45
4.2.4	Tydelig og direkte for å være effektiv	46
4.3	Tilpasning og mentalisering.....	47
4.3.1	Bruk av tid som tilpasningsfaktor	50
4.3.2	Skape ro som tilpasningsfaktor	52
5.	Drøfting av mine funn i en teoretisk kontekst	54
5.1	Kontaktetablering på stedet.....	54
5.2	Trygghet som forutsetning for god kontaktetablering.....	58
5.2.1	Innramming som grunnlag for trygghet	61
5.2.2	Innramming for å skape samarbeid.....	62
5.2.3	Innramming som veien til effektivitet	63
5.3	Tilpasning som kontekstsensitiv egenskap.....	65
5.3.1	Ro og tid som ledd i tilpasningen	68
6	Oppsummering og konklusjon	70

1. Innledning og bakgrunn for valg av tema

Tema for denne oppgaven er politiets bruk av kontaktetablering ved avhør på stedet. «På stedet» viser til de etterforskningsskritt som tas av patruljen ute på oppdrag ved mistanke om en straffbar handling.

Avhør anses som det viktigste og mest effektive verktøy for nøyaktig og detaljert informasjonsinnhenting som politiet besitter i en etterforskning (B. Milne & Powell, 2010). Målet er å innhente «...de nødvendige opplysninger for å avgjøre spørsmålet om tiltale, og å tjene som forberedelse for rettens behandling av spørsmålet om straffeskyld og eventuelt spørsmålet om fastsettelse av reaksjon...» (§ 226, bokstav a og b i Straffeprosessloven, 1986). Derfor er det viktig at politiet legger til rette for at den avhørte gis mulighet for å komme med en detaljert og sammenhengende forklaring. Med straffeprosessloven som utgangspunkt presiserer Riksadvokaten (2016) at avhørene skal dekke etterforskningens formål, men ikke mer. Dette setter krav til politiets kunnskap om regelverk og beviskrav ved gjennomføring av avhør. Ikke minst gjelder det også ute på stedet hvor muligheten til forberedelser ofte er mangelfull. Effektivitet og kort saksbehandlingstid er en av etterforskningens kvalitetsmarkører, og er flere ganger stadfestet i Riksadvokatens rundskriv om etterforskning (1999, 2018).

Sentralt i avhørsopplæringen til norsk politi i dag står kontaktetableringen som grunnlag for god informasjonsinnhenting i avhør (Bjerknes & Fahsing, 2018). Bakgrunnen for dette er flere studier som har vist at god kontaktetablering kan gi positive effekter på informasjonsmengde og nøyaktigheten på denne (R. Collins, Lincoln & Frank, 2002; Madsen & Holmberg, 2014; Vallano & Schreiber Compo, 2011).

Begrepet kontaktetablering er likevel ikke et entydig begrep, og forskning innen ulike fagområder har definert begrepet ulikt (Kieckhaefer, Vallano & Schreiber Compo, 2014). Forskning på kontaktetablering har hovedsakelig bestått av eksperimentelle studier, og ikke reelle avhør. Dette synet støttes av Vallano et al. (2015) som i sin studie om kontaktetablering (rapport-building) skriver følgende: “Despite the initial benefits of rapport-building obtained in the laboratory, we know relatively little about rapport-building within the context of real-world investigative interviews” (Vallano et al., 2015, s. 369).

Hvis forskningen vet lite om bruk av kontaktetablering i reelle avhør vet vi enda mindre om hvordan politiet bruker kontaktetablering som verktøy ved avhør ute på stedet. Ytre påvirkninger som tidspress, tid på døgnet, støy, forstyrrelser og avhørtes tilstand er alle eksempler på faktorer som kan begrense mengden og nøyaktigheten på informasjonen som gis og innhentes gjennom avhøret. Polititjenestemenn ute på oppdrag kan stå ovenfor en ny situasjon hvor kravet om kvalitet og effektivitet ofte ikke harmonerer. Samtidig gir nærheten til det straffbare forholdet politiet en unik mulighet til å innhente informasjon som er mindre preget av en uheldig påvirkning av minnet (Kieckhaefer et al., 2014). Ved tidlig informasjonsinnhenting kan muligheten til å identifisere og sikre andre bevis maksimeres. Viktigheten av denne tidlige første fasen er omtalt som «the golden hour» (ACPO, 2006).

De siste årene har politiet hatt en mangedobling av antall avhør som tas ute på oppdrag. Dette som følge av en nasjonal innføring av arbeidsmetoden politiarbeid på stedet (PPS) i 2016 (Politidirektoratet, 2017). Målet med arbeidsmetoden er blant annet at etterforskningen skal effektiviseres gjennom ferdigstillelse av etterforskningsoppgaver på et tidligere tidspunkt. Dette gjelder ikke minst gjennomføringen av avhør. Dette gjøres ved at den avhørte får oppsummert sin forklaring og godkjenner dette.

I utarbeidelsen av dette temaet har jeg snakket med flere kollegaer som har jobbet med implementeringen av konseptet politiarbeid på stedet. Disse har også hatt ansvar for evaluering av det arbeidet som gjøres ute på gata. Flere av disse har spurt seg selv om vi er blitt så opptatt av den effektive innhenting av informasjon at vi glemmer den viktige kontaktetableringen. En av de jeg snakket med reflekterte over om hvorvidt vi i det hele tatt kan snakke om at avhør ute på stedet kan deles inn i faser ved at alt skjer så fort. Med dette som bakgrunn ønsket jeg å intervju erfarne kollegaer om deres erfaringer og bevissthet knyttet til temaet.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Med bakgrunn i dette formuleres problemstillingen for studien slik:

Hvordan opplever erfarne kollegaer kontaktetablering som grunnlag for avhør på stedet?

Formålet med oppgaven er å studere hvordan kollegaer vurderer og opplever egen bruk av kontaktetablering ved avhør som tas på stedet. Målet er å studere deres opplevelsesverden og den relasjonelle dynamikken, og ikke kartlegge selve bruken av kontaktetablering. Det er ikke et mål å evaluere kvaliteten på avhørene som tas ute, og heller ikke se på den juridiske rammen rundt avhøret. Gjennom en eksplorerende tilnærming ønsket jeg å fange deltakernes refleksjoner rundt egen bruk av kontaktetablering ved avhør på stedet, og få innblikk i den praksisnære helheten.

Som del av studien ble begrepene tillit, anerkjennelse og interesse identifisert som tett sammenvevd med hverandre. Tillit ble identifisert som et overordnet tema. Funn opp mot disse begrepene ble valgt bort i oppgaven på grunn av færre beskrivelser fra mine informanter. Det ble da mest riktig å være tro mot de tema som fikk rikere beskrivelser og refleksjoner knyttet til seg. I tillegg så jeg at disse begrepene i større grad var knyttet til kontaktetablering uansett avhørssituasjon.

1.2 Avhør som tas på stedet sett i en historisk kontekst

I løpet av de siste 20 årene har det blitt økt søkelys på viktigheten av tidlig innhenting av informasjon i en etterforskningsfase. Kvaliteten på innsatsen til første patrulje på stedet er av flere (ACPO, 2006; Innes, 2003; Monckton-Smith, Adams, Hart & Webb, 2014) beskrevet som viktig for oppklaringen av straffesaker da mengden og kvaliteten på informasjon tilgjengelig faller raskt i takt med tiden som går. I tillegg til at det også er effektivt, vil en tidlig informasjonsinnhenting kunne maksimere antall ledetråder videre i etterforskningen. Som følge av dette har det siden starten av 2000-tallet vært et mål at patruljen tar flere avhør ute på stedet. Dette har fått betegnelsen «straksetterforskning».

«Politiarbeid på stedet» (PPS) ble innført av Politidirektoratet i 2016 som en del av etterforskningsløftet, hvor målet var en økt nasjonal standard for etterforskningsfaget i Norge (Politidirektoratet, 2016). Politiarbeid på stedet beskrives av Myhrer (2018) som «politiets etterforskningsarbeid på stedet». Intensjonen med innføringen av handlingsplanen var å sette en økt nasjonal standard for organisering og gjennomføring av straffesaksavviklingen. Målet var blant annet en effektivisering gjennom ferdigstilling av avhør på et tidligere tidspunkt. Som følge av dette har antall avhør tatt av patruljene på oppdrag ved hjelp av diktat til lydopptak mangedoblet seg (Politidirektoratet, 2017). Avhørene som tas ved diktat til lydopptak kjennetegnes ved at de gjøres ferdig på stedet ved at den avhørte får oppsummert sin forklaring og godkjenner den. Avhøret som tas på stedet har blant annet sin styrke ved at forklaringen tas nært opptil hendelsen uten forringelse og påvirkning av andre personer eller inntrykk. På den andre siden gir avhør på stedet, og diktat til lyd, utfordringer i forhold til å skape gode rammer for avhør. Forstyrrelser, tid på døgnet, avhørtes tilstand, sakens karakter, tilgjengelige ressurser, opplæring, utstyr, personlighet, fenomenforståelse og tid til rådighet er alle eksempler på faktorer som kan påvirke mengden og nøyaktigheten på informasjonen som gis og innhentes gjennom avhøret. Det er bred forskningsmessig støtte for at god kontaktetablering er viktig for nøyaktigheten og mengden informasjon politimannen klarer å hente ut (Fisher & Geiselman, 1992; Kieckhafer et al., 2014; Madsen & Holmberg, 2014; St-Yves, 2014). Hvordan vi møter de vi skal snakke med vil ha betydning for graden av villighet til å fortelle, opplevd mulighet til å fortelle eller evne til å fortelle. Dette viser viktigheten av at politiet innledningsvis klarer å skape en god relasjon til den de skal avhøre.

1.3 Kontaktetableringens rolle i norsk avhørspraksis

Siden 80-tallet har avhørets formål vært i endring, og da spesielt innenfor avhør av mistenkt/siktet. I Storbritannia ble det reist massiv kritikk mot de tilståelsesfokuserede avhørene etter flere uriktige domfellelser. Dette resulterte i en lovendring for avhør (R. Milne & Bull, 1999; Zander, *Storbritannia the & Criminal Evidence*, 2005) og utvikling av en etisk avhørsmodell kalt PEACE modellen (R. Milne & Bull, 1999). Bokstavene i modellen utgjør akronymet for de ulike fasene i avhøret; Planning, Engaging and explaining, Account, Closure og Evaluation. Gjennom implementering av modellen i Storbritannia, og senere i Norge,

skiftet avhørene fra å være tilståelsesfokuserte, til å bli mer informasjonsinnhentende. Begge disse etterforskningsmessige tradisjonene har imidlertid anerkjent kontaktetableringens rolle som utgangspunkt for et godt avhør (Vanderhallen & Vervaeke, 2014), selv om de har hatt ulikt mål for øye. Innenfor PEACE modellen inngår kontaktetableringen innenfor fasen hvor avhører engasjerer den avhørte og forklarer regler for avhøret og dets gang. KREATIV-programmet som norsk politi bruker i dag i forbindelse med avhør er en videreutvikling av P.E.A.C.E konseptet fra England og Wales. KREATIV er akronymet for kjernemomentene i alle avhør og står for Kommunikasjon, Rettssikkerhet, Etikk og empati, Aktiv bevisstgjøring, Tillit gjennom åpenhet, Informasjon og Vitenskaplig forankring. Sentralt i programmet står kontaktetableringen som premiss og utgangspunkt for en utfyllende, upåvirket og fri forklaring (Rachlew & Fahsing, 2015). Bjerknes og Fahsing (2018) beskriver kontaktetablering som fase to i opplæringsprogrammet, og er en del av selve avhørsprosessen. Gjennom kontaktetableringen er målet å skape et best mulig grunnlag for mellommenneskelig kommunikasjon. Stikkord som fremheves er forutsigbarhet, tillit, empati, respekt og interesse (Rachlew & Fahsing, 2015). Formidling av de formelle reglene rundt avhøret (formalia) beskrives som en viktig del av kontaktetableringsprosessen, hvor det må legges vekt på å forklare reglene på en tydelig og klar måte. Videre bør kontaktetableringen bestå av en metakommunikasjon fra intervjuerens side om hvordan en ser for seg gjennomføringen av avhøret.

2. Kunnskapsstatus og teori

I denne delen vil jeg presentere forskning og teori som er relevant for min studie. Målet er å se den kontaktetablering som skjer ute på stedet fra ulike ståsteder, og slik skape en mer sammensatt forståelse av fenomenet jeg ønsker å se nærmere på. Som del av dette vil jeg gi en generell redegjørelse for begrepet kontaktetablering. Videre vil jeg presentere begrepene tillit og legitimitet opp mot politiets samhandling med befolkningen. Deretter vil jeg redegjøre for forskning på kontaktetablering og hvordan dette har betydning for den informasjonen som kommer frem i avhør. Nest sist vil jeg presentere begrepet mentalisering som interessant perspektiv på avhørlederens evne til å tilpasse seg den avhørte. Til slutt vil jeg se på hvordan kontaktetablering kan ses på fra et kommunikativt perspektiv.

2.1 Språklig definisjon av kontaktetablering

Det finnes ingen felles definisjon av kontaktetablering som begrep innenfor forskning på avhør (Abbe & Brandon, 2014; Kieckhafer et al., 2014; Vallano et al., 2015). Forståelsen av hva som ligger i begrepet vil ikke minst avhenge av hvilket faglig ståsted man ser det fra. Felles er imidlertid tanken om at den profesjonelle part skal forsøke å skape en relasjonell kontekst som får den andre til å føle seg mest mulig komfortabel (Risan, 2017, s. 16). Det engelske ordet for kontaktetablering er «rapport-building». Ordet rapport stammer fra det latinske ordet *portare* som bokstavelig betyr å bære (R. Milne & Bull, 1999). Ordets latinske betydning er interessant for mine oppgave fordi det gir en ekstra dimensjon til begrepet hvor man ser at kontakten ikke bare er noe som skal etableres, men også opprettholdes og vedlikeholdes i den relasjonelle konteksten samtalen foregår i. Ved å legge til denne dimensjonen ser vi at kontaktetablering, uansett ståsted, kan sies å handle om det å «bære» den andre part gjennom samtaleprosessen. Samtidig vil det være vanskelig å snakke om en kontaktetablering uten et gjensidig ønske om å delta i denne prosessen. En annen interessant konsekvens av den latinske betydningen er at vi kan ane hvordan det her legges et særskilt ansvar på den profesjonelle part for å etablere en god relasjon. På linje med terapeuten er det viktig for politifolk å være dette ansvaret bevisst for å lykkes i relasjonsbyggingen.

2.2 Tillit og legitimitet som del av kontaktetableringen

Politiet er samfunnets utøvere av makt i fredstid, og er avhengig av legitimitet for å kunne fylle denne tillitsbaserte rollen. Legitimitet representerer en aksept hos folk til å tilpasse seg instruksene fra en ekstern aktør (Tyler, 2006). Ifølge Tyler (2001 s. 11) er tillit det bakenforliggende motivet for hvordan vi forholder oss til andre mennesker. For politiets del handler denne tilliten om en grunnfestet forventning om at de handler i god tro og tilstreber å gjøre det som er rett uansett hva utfallet er. Rettferdighet og nøytralitet signaliserer dette, og skaper tillit. Videre kan tillit sies å bestå av et instrumentelt og et prosessuelt aspekt (Sunshine & Tyler, 2003). Mens det instrumentelle aspektet peker på en forventning om at politiet fremstår som kompetent og effektivt, handler prosessuell rettferdighet om hvordan politiet fremstår i møtet med publikum. Antakelsen er at tilliten vil styrkes dersom politiet fremstår som rettferdig, upartisk, respektfullt og forklarende. En videre antakelse er at befolkningen i større grad er villig til å samarbeide med politiet dersom de opplever en tillit til at de får en nøytral og rettferdig behandling som ivaretar deres integritet og verdighet (Sunshine & Tyler, 2003). Resultatene fra studien til Sunshine og Tyler (2003) viser at befolkningens opplevelse av politiets legitimitet i større grad er styrt av politiets atferd i møte med publikum, altså den prosessuelle rettferdighet. Fisher og Gieselman (1992) skriver at utfordringen ved avhør er at politietterforskeren på kort tid skal få personer til å dele personlig informasjon. Dette kan ikke minst sies å være tilfellet ved avhør på stedet. I et slikt perspektiv er det interessant å se hvordan mine informanter bygger denne tillitsrelasjonen. Samtidig nyter politiet i Norge nyter stor grad av tillit som sosial verdi sammenlignet med andre europeiske land (Thomassen, 2013), og slik sett kan det tenkes at utgangspunktet for norske politifolk er bedre enn for kollegaer i andre sammenlignbare land når det gjelder kontaktetablering på stedet.

2.3 Forskning på kontaktetablering ved avhør

Som følge av utviklingen av en etisk avhørsmodell er det gjennomført flere studier som har forsøkt å se på sammenhengen mellom kontaktetablering, og hvordan dette har påvirket den informasjon som politiet klarer å hente ut gjennom avhør. Et av de grunnleggende bidragene var et studie gjort av Tickle-Degnen og Rosenthal (1990) hvor de presenterte et teoretisk rammeverk for forståelsen av kontaktetablering, sett fra et psykologisk ståsted. Ved å legge

vekt på atferdsmessige komponenter, i tillegg til den følelsesmessige dimensjonen, beskrev de kontaktetableringen til å bestå av tre dynamiske komponenter som varierer avhengig av hverandre over tid. Disse tre komponentene er 1) felles oppmerksomhet (delt interesse og grad av involvering i relasjonen), 2) positivitet (opplevelse av felles vennlighet og ivaretagelse) og 3) koordinering (balanse, harmoni og effektiv samhandling). Disse bestanddelene er felles for all kontaktetablering, men viktigheten av dem varierer etter hvor i relasjonsbyggingen partene er. Positivitet og felles oppmerksomhet er vektlagt mer i en tidlig fase av kontaktetableringen, mens koordinering og felles oppmerksomhet er mer vektlagt senere i prosessen. Likevel vil konteksten hvor kontaktetableringen skjer påvirke hvordan de ulike komponentene vektlegges. Selv om modellen ikke er utviklet med tanke på kontaktetablering i en avhørsprosess, er den flere ganger referert til av forskere (K. Collins & Carthy, 2019; Risan, 2017; Vanderhallen, Vervaeke & Holmberg, 2011) som en overordnet struktur for sine studier av kontaktetablering ved avhør. Ikke minst vil den være relevant for min studie hvor avhøret på stedet ofte tas i en situasjon hvor situasjonen er uavklart. Dette vil ha betydning for den avhørtes mentale tilstedeværelse og følelsesmessige aktivering. Modellen vil kunne hjelpe meg med å se mine funn i en større sammenheng, samtidig som jeg må være forsiktig med å tolke mine funn slik at de passer med modellen.

Flere studier er gjort for å se på hvordan kontaktetablering i avhør påvirker den informasjonen som gis i avhør. En av de tidligste studiene som så på sammenhengen mellom kontaktetablering og informasjonsinnhenting i avhør ble presentert av Collins m. fl (2002). Resultatene fra studien viste at personer som ble utsatt for positiv kontaktetablering husket flere, og mer nøyaktige detaljer. Dette resultatet er bekreftet i studie utført av Vallano og Schreiber Compo (2011), hvor deltakerne husket flere detaljer fra en fiktiv kriminell hendelse dersom de hadde vært utsatt for kontaktetablering først. Som en forlengelse av dette så Walsh og Bull (2012) på hvordan etterforskere innenfor økonomisaker faktisk brukte kontaktetablering i sine avhør av mistenkte personer. Resultatene fra studien viste at etterforskerne som klarte å vedlikeholde kontakten underveis klarte å innhente mer informasjon, og større grad av tilståelser. En av nøklene for godt vedlikehold av relasjonen var etterforskernes evne til å forklare rettigheter og plikter, samt avhørsprosessen, på en tilpasset og forståelig måte. En annen viktig faktor var etterforskerens evne til å formidle en aktiv lytting. En konkret handling i så måte var deloppssummeringer av den mistenktes forklaring. Studien til Walsh og Bull (2012) er interessant for min studie fordi den setter fokus

på viktigheten av å holde på den positive relasjonen som allerede er etablert. Hvordan forstår mine informanter kontaktetablering i lys av denne studien? Kravet til effektivitet ved avhør på stedet kan ses på som en trussel mot vedlikeholdet av relasjonen. Dette setter krav til hvordan politifolk håndterer disse motstridende premissene. Dette vil være interessant å se nærmere på i drøftingen.

2.3.1 En human tilnærming til kontaktetablering

Studier av Holmberg og Christianson (2002) og Holmberg (2004) var viktig i arbeidet med å konkretiserte hvilke trekk ved kontaktetableringen som var utslagsgivende for mengde informasjon i avhør. Målet for studiene var å se på hvilke faktorer som påvirket den avhørtes tilbøyelighet til å gi eller utelate informasjon. Gjennom intervju av henholdsvis mistenkte og fornærmede personer, som selv hadde vært i politiavhør, beskrev de hvordan en human tilnærming til avhøret kunne ses i motsetning til den dominante. En human tilnærming ble identifisert til å bestå av avhørslederens evne til å fremstå som imøtekommende, interessert, positiv, empatisk, samarbeidsvillig, vennlig og hjelpsom. I studiene rapporterte personer som i avhør ble utsatt for en human tilnærming at de følte seg respektert som menneske, og opplevde en økt grad av positivitet og psykologisk velvære i avhørssituasjonen. Denne positive psykologiske effekten som følge av en human tilnærming ble beskrevet som therapeutic jurisprudence. En rolig og empatisk fremtreden ble sett på som særlig viktig for en positiv opplevelse hos den avhørte (Holmberg & Christianson, 2002). Dette førte også til at den avhørte rapporterte mindre grad av utrygghet i situasjonen, og større grad av rolighet. Ved å føle seg mer verdsatt i etterforskningen ble også ønsket om å samarbeide med avhøreren sterkere. Resultatene viste mer og bedre informasjon fra den avhørte.

I tillegg til å skape en indre motivasjon hos den som skal avhøres, påvirker også den humane tilnærmingen evnen til å hente minner fra hukommelsen. Kieckhaefer m. fl. (2014) beskriver hvordan et miljø preget av utrygghet og uforutsigbarhet kan skape en uheldig belastning på de kognitive prosesser i arbeidsminnet som kreves for gjenhenting av minner. Dette fordi evnen til å observere det omkringliggende miljøet, evnen til å skille original informasjon fra tredjepartsinformasjon, og gjenhenting av minner konkurrerer om de samme ressursene. Ved en god kontaktetablering hvor utryggheten minimeres, er argumentet at evnen til å søke etter,

og hente minner bedres. Selv om studien ikke viste at mengde korrekt informasjon økte ved høy grad av kontaktetablering, var resultatene interessante for politiavhør som tas av første patrulje på stedet på to områder. For det første hadde kontaktetableringen positive effekter på mengde informasjon dersom den skjer før minnet påvirkes av annen misinformasjon. For det andre påvirket kontaktetableringen trygghetsfølelsen positivt og evnen til lagring av nye minner, ved at de måtte bruke mindre kognitive ressurser på andre ting. Slik sett ble minnet «vaksinert» mot påvirkning av misinformasjon på et senere tidspunkt. Dette var imidlertid avhengig av at spørsmålene fra intervjueren selv ikke var ledende i sin form. En svakhet ved studien er at den ble foretatt i en kunstig kontekst, hvor reell grad av usikkerhet og utrygghet vanskelig lar seg konstruere. Det kan forventes at usikkerhet og utrygghet vil øke i en reell situasjon, noe som vil kunne forsterke effektene av lav eller høy grad av kontaktetablering. Ikke minst kan det tenkes at dette vil være tilfellet ved avhør som tas ute på stedet.

2.3.2 Kontaktetablering som arbeidsallianse:

I studie foretatt av Vanderhallen m. fl (2011) ble kontaktetablering i avhør sett opp mot den arbeidsalliansen som politifolk klarte å skape i avhør. Arbeidsalliansen som begrep er hentet fra terapeutisk tradisjon hvor målet er å oppnå et samarbeid med pasienten. Studien viste at også mistenkte i en sak vil kunne føle på vel så mye stress og uro som et vitne eller fornærmet. Resultatet viste at en human tilnærming hadde en positiv effekt på informasjonens mengde og kvalitet ved avhør av mistenkte personer. Arbeidsalliansens mål handler ifølge Vanderhallen og Vervaeke (2014) om felles forståelse og består av enighet om målet med samhandlingen, en felles enighet om prosessen som ligger fremfor partene, og et emosjonelt bånd mellom partene preget av tillit og aksept.

For å belyse hva som ligger til grunn for å oppnå dette samarbeidet, oppsummerer Vanderhallen og Vervaeke (2014) tidligere forskning på kontaktetablering. De setter opp syv ulike byggesteiner egnet til å forsterke denne alliansen. 1) Avhøreren bør fremstå som empatisk ved at han eller hun uttrykker forståelse for den situasjonen personen er i, og forsøker å sette seg inn i den andres sted. Dette kan skje enten verbalt eller nonverbalt. 2) En andre byggestein er aktiv lytting hvor avhøreren viser at det personen forteller er verdifullt. Eksempler på aktiv lytting kan være øyekontakt, nikking, bekreftende lyder, oppsummering

av det personen har fortalt eller å sette ord på følelser utvist hos den avhørte. 3) En tredje byggestein består av en mer uformell tilnærming som består av en vennlig og avslappet intervjustil. Dette handler både om hvilke ord som blir brukt og stemmeleie. 4) En fjerde bidragsyter er en personifisering av intervjuet hvor avhøreren klarer å se mennesket bak handlingen. Det handler også om det å skape en personlig relasjon ved å avsløre detaljer om seg selv. Effekten av dette er omstridt. 5) En femte byggestein er avhørlederens vurdering av eget kroppsspråk. I dette ligger intervjuerens nærhet til den han skal snakke med, kroppsholdning og stilling. Ved uheldig kroppsspråk kan intervjueren være med på å øke ubehag og stressnivået hos den avhørte (R. Milne & Bull, 1999). 6) Oppriktighet og ekthet (Genuineness) er også viktig for å skape en opplevelse av tillit (St-Yves, 2006). Dette henger tett sammen med grad av utvist empati og en oppriktig interesse for den andre personen og dens opplevelser. 7) Sist, men ikke minst trekkes en god innledende kontakt som viktig for den videre samhandlingen. En tydelig og forståelig forklaring av roller, rettigheter og avhørsprosessen er med på å forsterke en positiv kontaktetablering dersom den utføres med omtanke for avhørtes situasjon. Vanderhallen m. fl. (2011, s. 114) beskriver denne analysen av arbeidsalliansen som en interessant utgangspunkt for å studere dynamikken som skjer i politiavhør. En hypotese vil kunne være hvordan intervjustilen som undersøkes påvirker arbeidsalliansen.

2.4 Mentalisering som relasjonsbyggende egenskap

Mentalisering handler om å evnen til å forstå og tolke egne og andres hensikter, og atferd som representasjoner av det indre liv (Heinskou & Krasnik, 2013). Begrepet har siden starten på 2000-tallet fått innpass i psykiatrisk terapi, og innebærer et teoretisk rammeverk som inneholder elementer fra utviklingspsykologi, nevrovitenskap og psykopatologi (Heinskou & Krasnik, 2013). Begrepet har sin bakgrunn fra tilknytningsteori utviklet av Bowlby (1969) og ser på hvordan en sikker tilknytning til andre nære personer tidlig i livet påvirker vår evne til å tolke, forstå og observere andre, og seg selv via andre (Skårderud & Sommerfeldt, 2008). Mentalisering som begrep henger tett sammen med empati, emosjonell intelligens, (selv)refleksjon, affektbevissthet, metakognisjon, innsikt og oppmerksomt nærvær (mindfulness). Likevel skiller begrepet seg fra disse ved at mentalisering også handler om

evnen til selvrefleksjon sett utenfra, og fokus på den mellommenneskelige relasjonen denne prosessen foregår i. Fonagy (1991) beskriver dette som evnen «to hold mind in mind».

Mentalisering er ifølge Fonagy (1991) en egenskap, og er noe vi som regel gjør automatisk. Vi tilpasser oss den andre ved å lytte til toneleie, hva som blir sagt, mimikk og kroppsspråk. Så lenge kommunikasjonen går bra forblir dette ofte en automatisk prosess. Dersom det blir en vanskeligere dialog blir denne mentaliseringsprosessen mer bevisst. Vi kan spørre oss selv hva den andre forsøker å formidle, eller vi kan spørre direkte. Vi kan også justere egen atferd for å bedre kommunikasjonen. Mentaliseringen handler da ikke bare om evnen, men også viljen til å forstå den andre gjennom nysgjerrighet og genuin interesse. Gode mentaliserende evner betyr at man bedre kan unngå en feiltolkning av situasjonen hvor konsekvensene kan bli tilbaketrekning, fiendtlighet, avvisning, overbeskyttelse og maktmisbruk (Skårderud & Sommerfeldt, 2008). For yrkesutøvere i førstelinjen kan kunnskap og bevissthet rundt mentalisering hjelpe til med å se egne reaksjoner i et nytt lys, og bidra til bedre selvregulering i møtet med den andre parten. Mentalisering kan knyttes til kontaktetablering ved at den setter søkelys på den profesjonelles evne til å oppfatte, vurdere og handle ut fra egen og den andres atferd. Slik sett vil begrepet kunne gi verdifull innsikt i det studien søker å se nærmere på.

2.5 Kontaktetablering sett fra et kommunikativt perspektiv

Kommunikasjon kommer av det greske ordet *communicare*, som betyr å gjøre noe felles, og innebærer en formidling av et budskap og informasjon (Kvålshaugen & Wennes, 2012). For at man skal kunne snakke om kommunikasjon må budskapet som formidles være forståelig for den andre parten. Det må altså foreligge en eller annen gjensidig forståelse av hva slags virksomhet partene er en del av.

Politiets avhør er en målstyrt prosess som beskrevet i straffeprosesslovens § 226 (1986). Dette krever en kommunikativ mentalitet (Sarangi, 2004) hos avhøreren som «innebærer en oppmerksomhet om at måten man kommuniserer på er vesentlig for å få løst de oppgavene en skal løse gjennom samtalen» (Riis-Johansen, 2020, s. 2). Dette henger tett sammen med den utredende avhørsformen norsk politi praktiserer. På grunn av dets målstyrte karakter kan

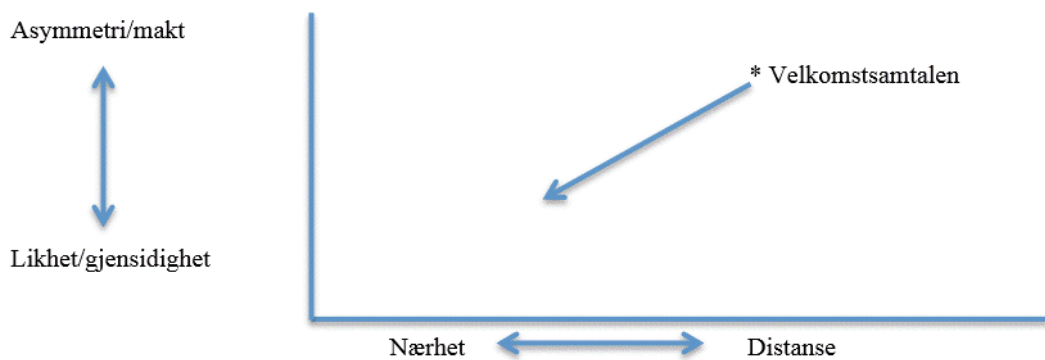
avhøret ses på som en institusjonell samtale ved at deltakerne retter seg inn mot, og handler ut fra formålet med avhøret. Det er avhøreren, i kraft av å være den profesjonelle part, som her har ansvaret for at kommunikasjonen forgår på en institusjonelt riktig og anerkjent måte. Vilkårene for avhøret kan forstås ved hjelp av begrepet ramme (Goffman, 1974). Rammer kan både forstås som situasjonsdefinisjoner og fortolkningsrammer hvor rammene organiserer hvordan vi skaper mening og forstår hendelser (Riis-Johansen, 2016). Linell (2011) har imidlertid kritisert denne begrepsforståelsen, og mener at den er for statisk. Han mener det er mer riktig å snakke om en innramming av kommunikasjonen hvor partene aktivt forhandler om, utbedrer og forandrer rammene underveis i samtalen. Denne innrammingen består av en «filtering process or membrane through which general values and principles of conduct are reworked to apply to the particular encounter at hand» (Roberts & Sarangi, 2005, s. 634). Det vil si at innrammingen veksler mellom det situasjonsovergripende (generelle verdier og prinsipper for aktiviteten) og det relasjonelle (the encounter in hand).

I erkjennelsen av avhør som en institusjonell samtale er det interessant å se nærmere hva som kjennetegner en slik kommunikasjon. Svennevig (2011) beskriver tre dimensjoner ved etablering av sosiale relasjoner i den institusjonelle samtale:

- 1) *Den normative dimensjonen* handler om hvilke rettigheter og plikter partene i en samtale har ovenfor hverandre. Den institusjonelle parten vil ha større rettigheter og plikter enn den andre, og maktfordelingen mellom samtalepartnerne vil derfor ifølge modellen være asymmetrisk. Denne asymmetrien består av fire deler: En forskjell innenfor oppgavefordeling mellom partene, grad av involvering i saken, generell bakgrunnskunnskap i forhold til prosessen og fenomenet partene skal gjennom (epistemologisk asymmetri), og en asymmetri i rettigheten til kunnskap.
- 2) *Den epistemiske dimensjon* handler om grad av felles bakgrunnskunnskap. Clark og Marshall (i Svennevig, 1999) skiller denne kunnskapen opp i encyklopedisk kunnskap og dagbokk kunnskap. Encyklopedisk kunnskap kan sies å handle om den kunnskap som er knyttet til avhør og avhørsprosessen generelt, mens dagbokk kunnskap er kunnskapen knyttet til individet og den kunnskap som deles på grunn av en tidligere samhandling. Det er ifølge Clark (1996) helt nødvendig å ha en grunnleggende, felles, bakgrunnskunnskap dersom man skal ha en meningsfull samtale.

- 3) *Den affektive dimensjon* handler om de følelsesmessige bånd partene klarer å knytte mellom hverandre. Målet i denne kommunikasjonsprosessen er å skape en følelse av gjensidig positiv innstilling ovenfor hverandre ved å vise interesse for samtalepartneren, og la han eller henne bli fokus i samtalen. Gjennom verbale og nonverbale tegn på anerkjennelse mellom partene kan partene oppleve økt positivitet og en tettere relasjon.

Den normative dimensjonen har betydning for maktbalansen mellom samtalepartene, mens den epistemiske og affektive dimensjonen sier noe om nærheten mellom samtalepartene. Svennevig (2009, s. 115) illustrerer gjennom figur 1 denne relasjonen mellom makt og gjensidighet, og nærhet og distanse. Selv om denne beskriver relasjonsbygging i en lærer/elev-relasjon, er den også interessant å drøfte i forhold til kontaktetablering i en avhørsprosess da den beskriver en ønsket utvikling ved en institusjonell samtale:

Figur 1: Viser ønsket utvikling av gjensidighet og nærhet gjennom kommunikasjon i en institusjonell samtale (Svennevig, 2009, s. 115)

Riis-Johansen (2020) beskriver i sitt studie hvordan avhørsledere kan oppleve formidlingen av formelle rettigheter og plikter til den avhørte som et kommunikativt dilemma. Spesielt er dette rett mot personer med status som vitner og fornærmet part som kan føle seg mistrodd eller utrygg i møte med reglene for falskt vitnemål og/eller falsk anklage. Hun viser til Jakobsen, Stridbeck og Langballe (2018) som beskriver hvordan det institusjonelle kravet om objektivitet kan føre til at avhørslederen mister muligheten til å fremstå empatisk og støttende i avhør. Riis-Johansen (2020) peker på hvordan metoder, retningslinjer og innøvde formuleringer kan være svært nyttige verktøy for å innhente ufullende og nøyaktig informasjon, men konkluderer med at alle slike verktøy må brukes med oppmerksomhet ut fra

situasjonelle og personlige variasjoner. Resultatene av forskningen bekrefter viktigheten av en avhørsleder som er *kontekstsensitiv* (Sarangi, 2004) og tilpasser informasjonen og væremåte ut fra de verbale og nonverbale tilbakemeldingene som kommer fra den avhørte.

3. Metodisk forankring og forskningsdesign

I denne delen vil jeg redegjøre for den metodiske tilnærmingen som ligger til grunn for min studie. Her vil jeg presentere valget av metode, utvalget, beskrive hvordan jeg fant mine informanter, gjennomførte innsamling av data, og hvordan jeg gjennomførte analysen. Til slutt vil jeg se på studiens kvalitet i lys av begrepene pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet.

3.1 Metode

For å svare på studiens problemstilling valgte jeg kvalitativ metode. Kvalitativ metode er egnet i studier hvor man søker å forstå menneskelige erfaringer og tanker, samt den dynamiske prosessen ved samhandling (Malterud, 2017). Målsetningen for kvalitativ forskning er å være innholdssøkende ved å klargjøre et fenomens karakter eller egenskaper (Widerberg & Bolstad, 2001). En søker å gå i dybden, og vektlegger betydning (Thagaard, 2013). Jeg valgte å bruke kvalitativ metode fordi jeg ønsket å studere hva tjenestepersoner tenker om egen praksis i en kontaktetableringsfase på stedet. Det er ikke nødvendigvis sammenfallende med hva de faktisk gjør, men gjennom å skape refleksjon ønsket jeg få innblikk i den tause kunnskapen om hvordan tjenestepersonene håndterer og opplever denne fasen. En av styrkene til kvalitativ metode er ifølge Tjora (2017) at man stiller spørsmål ved hva samfunnsmedlemmer tar for gitt. Dette er relevant i min oppgave fordi jeg var ute etter hvordan politifolk løser denne viktige innledningsfasen, og hvorfor de gjør som de gjør.

I forbindelse med oppgaven min valgte jeg å bruke Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) som analysemetode. På norsk, fortolkende fenomenologisk analyse. Metoden inneholder tre ulike perspektiv som samlet sett utgjør en helhetlig behandling av datamaterialet. Disse er fenomenologi, hermeneutikk og ideografi. Disse vil bli beskrevet under. IPA ble utviklet av Smith m. fl. (2009) og er anbefalt som metode dersom forskningsspørsmålet er åpent, eksplorerende og rettet direkte mot hvordan deltakerne opplever og gir mening til egne erfaringer rundt et fenomen. Dette passet med mitt forskningsspørsmål. Målet med IPA er ifølge Pietkiewicz og Smith (2014) ikke å oppnå en

generalisering, men å innhente rike og detaljerte beskrivelser av fenomenet som skal undersøkes. Dette gjøres gjennom en stegvis prosess hvor man systematisk undersøker datamaterialet for likheter og ulikheter i svarene. I følge Smith m. fl. (2009) er ikke formålet med IPA å ha så mange informanter at man til slutt opplever å ikke få særlig ny og relevant informasjon (metning) i studien. Formålet er å gjennomføre en dypere analyse av svarene fra hver enkelt informant. I mitt tilfelle satte det krav til hva slags erfaringsbakgrunn deltakerne i studiet har, deres villighet til å bidra med sine refleksjoner og min evne som intervjuer til å innhente disse. Ved å bruke IPA så jeg muligheten til å analysere detaljene i svarene fra hver enkelt informant, men også sette sammen svarene til en større helhet.

3.1.1 Fenomenologi

Fenomenologien søker å forstå hvordan et fenomen fremstår ved å studere andre menneskers subjektive erfaringer og bevissthet (Malterud, 2017; Skilbrei, 2019). Denne tilnærmingen har sine røtter i den filosofiske tradisjon, og knyttes først og fremst til Edmund Husserl (Skilbrei, 2019). Fenomenologisk metode er egnet dersom vi gjennom problemstillingen ønsker svar på hvordan en person opplever et fenomen. Dette beskrives som en prosess som går nedenfra og opp (Tjora, 2017). Likevel har det i arbeidet med denne oppgaven vært viktig for meg å ha et godt teorigrunnlag i forkant av intervjuene. Dette for å ha en bedre forståelse av det jeg skulle studere. Dette er en forutsetning for å kunne gå i dybden for å forstå et fenomen (Malterud, 2017).

3.1.2 Hermeneutisk forskningslogikk

Begrepet hermeneutikk brukes om den forståelsesprosessen som skjer i møtet med språklige ytringer og andre meningsbærende ytringer (Geertz, 2001). Forskeren må søke å forstå best mulig den helhetlige virkelighet, og tankesett, som påvirker deltakerens opplevelse av omverdenen. Ut fra dette kan forskeren forsøke å forstå hvordan et enkeltstående fenomen fremstår fra deltakerens perspektiv. Hermeneutisk forskningslogikk ble utviklet som en metode for tolking av bibeltekster hvor det var nødvendig å se tekstene i lys av den konteksten de ble skrevet i. Etter hvert har metoden også blitt brukt til å studere sosiale

fenomen ut fra den konteksten de oppstår i. Et sentralt navn innenfor den hermeneutiske forskningstradisjon er Hans Georg Gadamer som så mennesket som aktivt meningsskapende ved at vi i dialog med omverdenen søker å forstå og tolke denne (Bukve, 2016). Hans største verk er boka «Truth and method» (1990/1960). Gadamer beskriver hvordan forskeren hele tiden må veksle mellom å konstruere en mer helhetlig forståelse ut fra de enkeltelementer som kommer frem i studien, og samtidig analysere de enkelte faktorer som utgjør helheten (Smith et al., 2009). Gjennom analyse og sammenligning av mine informanternes refleksjoner var målet å komme frem til en mer helhetlig forståelse av kontaktetablering på stedet som fenomen.

3.1.3 Ideografi

En tredje bestanddel i IPA-metode er ideografi hvor fokus er mer på det individuelle og ikke det universale. Dette er delen som i stor grad skiller analysemetoden fra andre. Forskeren foretar en dyptgående og detaljert analyse av hvert enkelt tilfelle eller deltaker, hvor målet er å få detaljrike beskrivelser av et fenomen (Pietkiewicz & Smith, 2014). Først når denne analysen av deltakerens refleksjoner er gjort, kan man gå videre til å gjenta prosessen med neste deltaker. Etter hvert kan forskeren sammenligne de individuelle analysene med hverandre, og se etter mønstre i datamaterialet. Her er det like interessant å se på ulikheter i svarene mellom de ulike deltakerne som likhetene. Et sentralt spørsmål blir da hvorfor det er slik.

3.2 Forskningsdesign

Intervju er en av flere metoder innenfor kvalitativ forskning, og har som styrke at den søker å forstå andres erfaringer og refleksjoner gjennom samtale (Malterud, 2017; Skilbrei, 2019). Intervju egner seg også som metode i datainnsamlingen ved at man får fyldige og detaljerte beskrivelser av deltakerens livsverden. Et av målene i oppgaven var å sette i gang en refleksjonsprosess hos de jeg skulle intervju slik at jeg fikk belyst temaet fra ulike sider gjennom fyldige svar. Jeg ønsket å komme nært inn på deres opplevelsesverden, og studere deres meninger, holdninger og erfaringer. Dette fokuset på den subjektive opplevelsen omtales som en fenomenologisk tilnærming (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016).

Ifølge Tjora (2017) er dybdeintervju egnet som metode ved en slik tilnærming, samtidig som han advarer mot å velge intervju som design ut bekvemmelighetshensyn.

3.3 Gjennomføring av forskningsprosjektet

3.3.1 Utvalg og rekruttering av informanter

Kvalitative undersøkelser søker å innhente mest mulig kunnskap om et fenomen og dets kontekst. Målet er ikke å finne et representativt utvalg, men et hensiktsmessig og strategisk utvalg som kan uttale seg på en reflektert måte om den aktuelle problemstillingen (Kvale & Brinkmann, 2015; Malterud, 2017). Målet er å komme nært innpå de informantene som er mest relevante og interessante ut fra formålet med studien (Johannessen et al., 2016).

Gjennom arbeidet med oppgaven kom jeg frem til at jeg ønsket å intervju de som gjennomfører avhør på stedet. Dette var for å høre refleksjonene til de som var tettest på det jeg ville studere. I søken etter detaljrike beskrivelser ønsket jeg å intervju tjenestepersoner som hadde mange års erfaring, og som hadde gjennomført en god del avhør på stedet. Det viste seg vanskelig å rekruttere informanter som både hadde mange års erfaring og hadde tatt mange avhør på stedet. Det er ofte en viss gjennomtrekk av folk på ordensavdelinger, og i min studie hadde informantene jobbet i politiet i alt fra fire til ni år. Samtlige hadde hovedsakelig jobbet på ordensavdeling, eller hadde operativ tjeneste som sin primære oppgave. Det var også ønskelig å intervju personer som kunne være interessert i å reflektere rundt egen avhørspraksis. Jeg var oppmerksom på at en slik utvelgelse kunne gi et skjevt bilde av virkeligheten ved at jeg bare fikk intervjuet dem om var mest engasjerte, og mest positive til avhør på stedet som arbeidsmetode. Likevel ville deres refleksjoner gi et verdifullt innblikk i den praktiske gjennomføringen av kontaktetablering som skjer ved avhør på stedet.

På grunn av mitt arbeidssted, og mulighet for praktisk gjennomføring av studiet, ble utvalg av informanter gjort ved å ta kontakt med de opplæringsansvarlige tjenestepersoner i Nordland og Troms politidistrikt. Disse har oversikt over hvor mange diktat til lyd den enkelte tjenesteperson har registrert i dataprogrammet multimediaimport (MMI). På grunn av sin funksjon i distriktet hadde de også mer kunnskap om hvem som kunne være villig til å reflektere rundt egen rolle ved avhør på stedet. Ut fra denne oversikten fikk jeg en liste med

personer som hadde gjennomført mange avhør på lyd som del av politiarbeid på stedet. Det var ikke satt noen kriterier i studien for hvor mange avhør på stedet som skulle være gjennomført før det var kvalifiserende for å delta. Hva slags avhør de hadde tatt var derimot relevant. Personer som bare hadde tatt avhør innenfor trafikk ble for eksempel valgt bort. Dette fordi jeg ønsket en variasjon sakstyper.

I forbindelse med studien gjennomførte jeg intervju med 7 informanter (se tabell 1). Disse ble rekruttert fra tre ulike tjenestesteder, med ulike størrelser. Mulige informanter ble kontaktet per telefon for å skape en mer personlig kontakt, hvor jeg redegjorde for studiet mitt. Dersom de ønsket å delta sendte jeg samtykkeskjema og informasjonsskriv til dem på e-post. Samtykkeskjema ble returnert meg på e-post slik at dette var i orden før intervjuet.

	Antall år i patrulje	Tjenestested	Kjønn
1	5 år	Lensmannskontor	Mann
2	5 år	Politistasjon	Mann
3	5 år	Politistasjon	Kvinne
4	3 år	Politistasjon	Mann
5	3 år	Politistasjon	Kvinne
6	3 år	Politistasjon	Kvinne
7	6 år	Politistasjon	Mann

Tabell 1: Oversikt over informanter.

3.3.2 Utarbeiding av intervjuguide

Med utgangspunkt i problemstillingen min startet jeg med å finne relevant teori knyttet til kontaktetablering. Gjennom arbeidet med teori fikk jeg utvidet egen begrepsforståelse, samtidig som jeg fikk ideer til spørsmål som jeg ønsket å belyse i intervjuene. En slik forundersøkelse anbefales før utarbeidelsen av intervjuguiden ved at man blir bedre rustet til å stille relevante spørsmål som kan kaste lys over tema og problemstilling (Skilbrei, 2019, s. 96-97).

Arbeidet med å utarbeide intervjuguiden var en utfordrende øvelse, hvor jeg hele tiden måtte se på hvordan spørsmålene jeg stilte passet med mitt tema og problemstilling. Spørsmålene ble også til gjennom den undring som oppsto ved lesing av teori. Intervjuguiden (Vedlegg 2) ble inndelt i en innledende del hvor jeg først sonderte rundt hva informantene la i begrepet kontaktetablering, også knyttet til avhør på stedet. Neste del inneholdt spørsmål hvor informantene fikk mulighet til å reflektere rundt den kontaktetableringen som skjer ute. Her fikk de komme med konkrete eksempler fra egen praksis. Ved å be dem komme med eksempler så jeg at svarene ble mer utfyllende. Til slutt presenterte jeg noen teoribaserte begrep, for å høre hva informantene tenkte rundt disse. Dette gjorde jeg for å se om det kom refleksjoner som ikke var kommet tidligere i intervjuet.

For å teste ut intervjuguiden gjennomførte jeg et testintervju med en kollega som har bred erfaring innen operativ tjeneste og avhørsavvikling. Under dette pilotintervjuet så jeg at spørsmålene var godt egnet til å skape utfyllende refleksjoner. Svarene jeg fikk var interessante sett opp mot mitt tema. Samtidig opplevde jeg at svarene ble for teorifokusert. Dette kan være fordi min kollega ønsket at jeg skulle lykkes, og/eller at han hadde stor teoretisk ballast som han kunne reflektere ut fra. Etter intervjuet endret jeg noe på spørsmålene mine slik at de ble mer presise opp mot hva informantene opplevde at de faktisk gjorde. Jeg ble også i de videre intervjuene mer tydelig på at jeg var ute etter informantenes opplevelser, og ikke nødvendigvis det som var politisk korrekt.

3.4 Analysearbeidet

3.4.1 Under intervjuene

Under intervjuene ble intervjuguiden fulgt, noe som ga retning for forskningsintervjuene. Her startet allerede analyseprosessen ved at jeg stilte oppfølgingsspørsmål til deltakerne dersom jeg ønsket å belyse noe de sa ytterligere. Ved at de også fikk komme med oppklarende spørsmål til meg fikk jeg mulighet til å presisere hva jeg mente, og muligheten til å omformulere spørsmålene noe slik at de ble tydeligere. Dette førte ofte til nye refleksjoner. Jeg oppdaget i pilotintervjuet at de innledende refleksjonene gjerne også omhandlet spørsmål

jeg ønsket å stille videre ut i intervjuet. Derfor ble det viktig for meg å forklare innledningsvis at spørsmålene gjerne førte til nye refleksjoner, selv om deltakeren følte at de hadde vært inne på temaet før. Jeg opplevde en forståelse for dette, og det kom da som regel ytterligere refleksjoner med ny informasjon. Jeg opplevde at effekten ble en mer trygg og avslappet atmosfære hvor det ble lettere å ha en naturlig samtale. Summen av dette kan igjen ha ført til at informanten fortalte mer.

3.4.2 Etter intervjuene

Etter hvert intervju ble opptaket med en gang overført til min passordbeskyttede OneNote-konto. Deretter ble opptaket på lydopptakeren slettet. Dette for å ivareta de forskningsetiske retningslinjer satt av NSD (norsk senter for forskningsdata). Jeg tilstrebet å transkribere opptakene så fort som mulig etter intervjuene slik at jeg fortsatt hadde stemningen i avhøret friskt i minne. Ved transkriberingen ble alt som ble sagt av meg og deltakeren skrevet ned. Unntaket var i de tilfellene vi snakket om ting som ikke handlet om oppgaven. Dette ble kun referert til og satt i parentes i teksten der det skjedde. Halvfulle setninger, pauser og latter ble tatt med i transkripsjonen for best mulig å synliggjøre situasjonen under intervjuet. Tegnsetting i transkripsjonene vil likevel avvike noe fra formkravet i lærebøkene. Hvert intervju fikk sin egen bokstav slik at det var lett å vite hvilken transkripsjon som hørte til de ulike opptakene.

3.4.3 Transkribering

En transkripsjon skal ta mest mulig vare på det opprinnelige, muntlige, materialet slik tankene og meningene til deltakeren kom frem under intervjuet (Malterud, 2017). Likevel vil det som kommer frem i transkriberingen mangle den felles forståelseshorisonten og nonverbale kommunikasjonen som eksisterte mellom deltakeren og meg. Ifølge Pietkiewicz og Smith (2014) forutsetter IPA som metode bruk av transkripsjon på grunn av de dyptgående analysene av hvert enkelt intervju. Alle syv intervjuene ble transkribert av meg. Intervjuene ble skrevet mens jeg hørte på lydopptakene. Underveis i transkriberingen ble enkelte dialektord gjort om til bokmål for å unngå identifisering av deltakeren. Opptakene ble spilt av

på en så lav hastighet at jeg klarte å få skrive ned intervjuet ord for ord. Likevel måtte jeg gjentatte ganger gå tilbake for å høre ordrett hva som ble sagt. Arbeidet med transkriberingen ga meg mulighet til å reflektere over svarene til deltakerne ut fra spørsmålene som ble stilt, samt min påvirkning på intervjufasen. Gjennom arbeidet med transkriberingen fikk jeg også mulighet til å tidlig å identifisere gjentakende mønster i datamaterialet. På den måten fikk jeg allerede da startet på en tankeprosess inn mot analysearbeidet.

3.4.4 Analysemetode – fra tekst til analyse

Tekst, utsagn eller nonverbale utsagn kan forstås på mange ulike måter ut fra hvilken faglig tradisjon og bakgrunn forskeren ser ut fra. Slik sett er forståelsesrammen til forskeren utslagsgivende for hva som blir trukket frem som viktig og meningsbærende. Analyse kan derfor overordnet ses på som en samtale mellom forskeren og informantens forståelse hvor forskeren forsøker å se svarene til informanten ut fra den konteksten de er hentet fra (Thagaard, 2013). Det er viktig for meg å presisere at min måte å fortolke den transkriberte teksten på vil kunne være annerledes for en annen forsker som leser det samme. I denne oppgaven vil analysen bestå av en fortolkning av meningsinnholdet i det som blir sagt, og en systematisering av de refleksjonene som kom frem. IPA som analysemetode består av følgende fem trinn:

- 1. Lesing og omlesing (reading and re-reading).**
- 2. Eksplorerende koding (initial noting).**
- 3. Danne fremtredende tema (developing emergent themes).**
- 4. Kobling mellom sentrale tema (searching for connections among emergent themes).**
- 5. Se på mønstre på tvers av informantene (looking for patterns across cases).**

De fire første stegene i denne metoden gjennomføres i analysen av hvert enkelt intervju. Det er viktig å gjøre seg ferdig med disse stegene i møtet med en transkripsjon for å unngå at forståelsen av de andre intervjuene smitter over på analysen av det neste (Smith et al., 2009).

Dette kommer av erkjennelsen av at meningsbærende utsagn og tema ikke trenger å være sammenfallende med hva neste informant har sagt. Jeg vil i det følgende beskrive hvordan jeg gikk frem i analysearbeidet for å identifisere de tema som til slutt ble til mine funn i studien:

1. Lesning og omlesning

Lesing og gjenlesing handler om lesing av en og en transkripsjon i to omganger. Målet er å sette leseren i stand til å fokusere på informantens stemme, og hvordan deler i teksten henger sammen med helheten (Smith et al., 2009). I denne fasen startet jeg med å lese gjennom ett og ett intervju. Før jeg startet lesingen forsøkte jeg å nullstille meg selv i møte med teksten, og være åpen for nye tanker som jeg ikke var oppmerksom på fra før. I tillegg startet jeg med å skrive en analyselogg slik at jeg fikk nedtegnet egne refleksjoner rundt det jeg leste. Slik sett gled dette stadiet over i det neste. Jeg opplevde under lesing av transkripsjonene at jeg kunne høre inni meg dialekten og stemmen til den enkelte informant, og hvordan de ulike ting ble sagt. Dette kan ha gitt meg ubevisst informasjon om hvordan informanten vektla svarene ulikt. Med andre ord hvor engasjementet til informanten lå ut fra hva vi snakket om.

2. Eksplorerende koding

Eksplorerende koding innebærer en detaljert notering og markering av alt som kan være relevant for problemstillingen. Dette var den mest detaljerte og tidkrevende prosessen i analysen. For å kunne trekke ut meningsinnholdet som deltakerne kom med, samt reflektere over meningsinnholdet i det de sa, krevde det full konsentrasjon i forhold til det jeg holdt på med. Jeg måtte også være oppmerksom på at jeg ikke begynte på en lete-finne-prosess hvor jeg etter hvert begynte å lete etter utsagn som støttet det jeg allerede hadde funnet. Igjen leste jeg gjennom teksten og streket under utsagn som jeg fant relevante. I tillegg til å notere i margen på transkripsjonene skrev jeg ned mine tanker rundt mulige tema og mønstre i analyseloggen. I møtet med teksten gikk jeg bredt ut for ikke å miste verdifulle utsagn. Det ble viktig for meg å ikke bryte ned svarene i for små enheter i fare for å miste de naturlige sammenhengene i deltakernes refleksjoner.

3. Danne sentrale tema

Danning av sentrale temaer gjøres ved å ta utgangspunkt i forskerens detaljerte notater, og ved å huske hva som ble lært i forrige fase (Smith et al., 2009). I denne fasen trakk jeg ut meningsbærende utsagn som jeg mente hørte til under ulike temaer. Etter å ha gjennomgått alle transkripsjoner, og kodet de utsagn som jeg mente var meningsbærende for fremtidige tema satt jeg igjen med 535 utsagn. Noen utsagn var vanskelig å isolere til ett enkelt tema da jeg opplevde at informantene snakket om flere ulike tema i samme utsagn. Jeg kopierte da opp utsagnene og la de i konvolutter som handlet om andre tema. Det ble etter hvert klart for meg at en del av de temaene jeg hadde funnet ved gjennomlesning av transkripsjonene hang uløselig sammen. Denne oppdelingen i tema representerte derfor for meg hele tiden en oppstyking av det informantene fortalte. Samtidig gjorde dette at jeg kunne se hvordan disse delene hang sammen med andre deler av teksten. Jeg så hvordan jeg hele tiden bevegde meg mellom deler og helhet, noe som ga meg en opplevelse av å sitte igjen med en større grad av forståelse. Denne prosessen ble slik sett starten på det Gadamer (referert til i Smith et al., 2009) beskriver som den hermeneutiske sirkel. Allerede her begynte noen tema å lyse opp som overordnede, mens andre tema fremsto som underordnet disse. Også i denne kreative prosessen skrev jeg i analyseloggen hvilke tema jeg fant, hvilke tema jeg så som var nært linket sammen og hvilke tema som kanskje handlet om det samme. Dette gjorde jeg blant annet for å gjøre det mulig å reversere de valgene jeg gjorde dersom jeg skulle se temaene i et annet lys senere. Etter første sortering hadde jeg fordelt de meningsbærende utsagnene på 27 ulike tema. I løpet av arbeidet med tematisering ble jeg også oppmerksom på at noen tema handlet om hva deltakerne gjorde for å oppnå kontaktetablering, mens andre tema handlet om resultatet av disse handlingene. Dette fikk betydning for hvilke tema som ble forkastet.

4. Søke etter kopling mellom sentrale tema

Denne delen av analyseprosessen handler om å se på hvordan de ulike temaene passer sammen (Smith et al., 2009). En del av dette er å se på hvordan noen tema blir mer overordnet andre. Denne fasen opplevde jeg som krevende da det krevde en veldig bevissthet i forhold til hvordan begrepene hang sammen. For bedre å kunne se hvordan begrepene kunne henge sammen gikk jeg inn i teorien bak flere av disse. I tillegg brukte jeg analyseloggen aktivt.

Samtidig var prosessen veldig interessant fordi jeg gjennom analysearbeidet ble oppmerksom på hvordan temaene var tett knyttet til hverandre, og hvordan ett tema kunne henge sammen med andre på ulike måter. I arbeidet med å se koplinger opplevde jeg å bevege meg mer og mer bort fra de empirinære utsagnene, og mer inn i en teorifokusert, fortolkende prosess i forhold til den dypere mening i det informantene sa. Jeg så sammenhenger som jeg ikke hadde sett før, og så hvordan noen tema ble grunnleggende for det informantene snakket om. Likevel var det viktig for meg å være bevisst de mønster og sammenhenger som informantene trakk frem. Dette for å ikke miste nærheten til det jeg ønsket å studere med utgangspunkt i min problemstilling. Likevel kan summen av det de sa være noe mer enn de ord og begreper de eksplisitt bruker. Denne vekslingen i perspektiv kan beskrives som en dialog mellom forskeren og intervjueteksten (Kvale & Brinkmann, 2015), og er slik sett et viktig hermeneutisk prinsipp. Til slutt satt jeg igjen med trygghet og tillit som overordnede tema, hvor disse hadde henholdsvis fire og to undertema.

5. Se på mønstre på tvers av informantene

Gjennom denne prosessen ser forskeren etter mønster eller ulikheter i svarene fra informantene (Smith et al., 2009). Ved starten av denne fasen satt jeg igjen med alle konvoluttene merket etter identifiserte tema. I hver konvolutt var meningsbærende utsagn markert med ulike farger alt etter hvilken informant som hadde kommet med utsagnet. En og en konvolutt ble tømt, og utsagnene ble lagt utover bordet slik at jeg kunne få en oversikt over hva de ulike personene hadde svart innenfor det aktuelle tema. For å gjøre denne prosessen mer konkret for egen del, skrev jeg ned på et ark hva jeg opplevde den enkelte snakket om, og hvordan informanten forsto det temaet han snakket om. Jeg identifiserte også sitat som jeg mente beskrev godt det som var felles for flere informanter, eller dersom det kom frem gode sitat som var særegent for bare én av informantene. I denne prosessen så jeg at de ulike tema kunne ses på fra ulike vinkler. De kunne like gjerne handle om hvordan informantene opplevde egen rolle, men også rollen til den de skulle avhøre. Ved å se utsagnene opp mot hverandre så jeg også hva som var felles mønster blant informantene, og hvor det var ulikheter. Her måtte jeg ofte måtte tenke over hvorvidt jeg hadde satt sammen de ulike tema på riktig måte. Dette førte til at enkelte tema som fra før var undertema ble innlemmet som

del av et annet. Årsaken til dette var fordi jeg ved å se mer på helheten i hva som ble sagt kunne gjøre bedre vurderinger i forhold til hvordan ting opplevdes å henge sammen.

3.5 Forskningsetikk

Gjennom arbeidet med oppgaven har det hele tiden vært viktig for meg å ivareta de forskningsetiske krav som settes til meg som forsker og studien. Da tema for oppgaven var klart skrev jeg e-post til juridisk stab ved Politidirektoratet for å høre om min oppgave kunne komme i konflikt med de retningslinjer gitt i forhold til taushetsplikt rundt politiets arbeidsmetoder. Etter å ha sendt en skriftlig redegjørelse av studiets innhold, fikk jeg skriftlig tilbakemelding om at studiet ikke krevde ytterligere behandling av dem. Samtidig sendte jeg inn skriftlig søknad om gjennomføring av prosjektet til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Som vedlegg sendte jeg meldeskjema, kopi av informasjonsskriv, intervjuguide og samtykkeskjema. Etter kort tid fikk jeg svar om at studien kunne gjennomføres slik den var skissert da mine intervju ikke skulle omhandle sensitive opplysninger om enkeltmennesker, og at mine informanter ikke kunne identifiseres.

Gjennomføringen av en intervjustudie er en moralsk studie som kan innebære mange moralske og etiske spørsmål på ulike stadier i prosessen (Kvale & Brinkmann, 2015: 95-97). For informantene kan det handle om utrygghet under intervjuet, faren for å bli gjenkjent i oppgaven eller at noe de sa ble misforstått eller fordreid. Derfor var det viktig for meg å informere dem tydelig både muntlig og skriftlig om hva deres deltakelse innebar, muligheten til å trekke sitt samtykke på et hvilket som helst stadium. Under intervjuene var det også viktig for meg å redegjøre for hvordan jeg kom til å behandle lydopptaket, og prosessen med transkribering av intervjuet for å ivareta kravet om konfidensialitet. Alle informantene ble informert om at alle lydopptak ville bli slettet ved avslutningen av prosjektet.

Under intervjuene forsøkte jeg å ivareta informantene best mulig. I tillegg til informasjonsskrivet, forklarte jeg hvordan jeg hadde tenkt å legge opp intervjuet. Dette gjorde jeg for å skape forutsigbarhet og trygghet. Som beskrevet tidligere brukte jeg også tid på å forklare min rolle som forsker, og hvordan det i intervjuet ikke var noe som var politisk

korrekt eller ukorrekt. Jeg ønsket med dette å vise at jeg var ute etter informantenes tanker og refleksjoner rundt egen praksis.

Ingen av informantene mine fikk tilbud om å lese transkripsjonen fra intervjuet. Et tilbud om gjennomlesning ville kunne oppfattes som om det var usikkerhet knyttet til riktigheten av det som var nedskrevet. Alle informantene fikk beskrevet den videre prosessen med å transkribere ordrett det de hadde sagt. I tillegg fikk alle informantene et tilbud om kopi av oppgaven når den var ferdigstilt.

3.6 Studiens kvalitet

Vurderingen av forskningens kvalitet kan knyttes til begrepene pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet (Tjora, 2017). Jeg vil her se min oppgave i lys av disse tre begrepene.

3.6.1 Pålitelighet

Pålitelighet handler om hvordan jeg klarer å skape en logisk sammenheng gjennom oppgaven. For å styrke oppgavens pålitelighet er det viktig at jeg synliggjør hvordan jeg er kommet frem til ny kunnskap. For å klare dette er det viktig at jeg er tydelig på hva slags informasjon som er frembrakt ut fra svarene fra mine informanter, og hva som er mine fortolkninger av det de fortalte. Videre er det viktig at jeg redegjør for min egen posisjon som forsker fra innsiden, og hvordan dette kan påvirke analysen og den informasjonen jeg får.

Intervjuene i denne studien ble dokumentert ved hjelp av båndopptaker. Transkripsjoner basert på opptak gir mulighet for å utvikle data som er mer løsrevet fra forskerens oppfatninger og antagelser, i motsetning til notater som til en viss grad blir en representasjon av det informantene sa. Likevel vil transkripsjonene bare være en indirekte gjengivelse av en virkelighet som allerede er fortolket av informant og forsker. Ved å transkribere intervjuene tok jeg imidlertid vare på de meningsbærende utsagnene, og de verdifulle nyansene i det

informantene fortalte. I arbeidet med transkriberingene strebet jeg etter å skrive ned ordrett det informantene sa. Jeg var imidlertid nødt til å høre gjennom en del sekvenser flere ganger for å høre hva som ble sagt, og om jeg hadde forstått budskapet riktig. Dette bidro til at jeg ble godt kjent med datamaterialet jeg jobbet med. Gjennom arbeidet med analysen var jeg opptatt av å bevare «stemmen» til mine informanter, og ta vare på de begreper de brukte i dannelsen av relevante tema. For å ivareta forskningens troverdighet var det derfor viktig for meg å tydeliggjøre i drøftingsdelen hva de sa, hva mine refleksjoner var og hvordan dette kunne forstås sett opp mot en teoretisk begrepsverden.

I regi av å være forsker og politimann kan jeg beskrives som en innside-innside rolle (Rachlew, 2010), hvor jeg som polititjenesteperson forsker på egen profesjon i tilknytning til egen akademisk karriere. Denne rollen gir meg fordeler, men kan også føre til utfordringer for studiens kvalitet. Som etterforskningsleder var jeg bevisst på at informantene kunne sitte med en følelse av å bli evaluert dersom min relasjon til dem er for tett. I tillegg kunne deres ønske om å hjelpe meg i min oppgave føre til at svarene jeg fikk var preget av det informantene trodde jeg ville høre. Derfor ble det viktig å ha en tilstrekkelig distanse til de jeg skulle intervju. Et av valgene ble derfor å ikke intervju personer jeg har en direkte avhengighetsrelasjon til i det daglige. Informantene mine var, med unntak av én, personer jeg ikke kjente fra før. Likevel er dette ingen garanti for at svarene deres er påvirket av det personlige eller yrkesmessige båndet som ble knyttet under intervjuene.

Gjennom mitt yrke og min arbeidshverdag har jeg en fordel i møtet med tema for oppgaven ved at jeg selv har førstehåndskunnskap om det informantene mine snakket om. Min forforståelse danner grunnlaget for tolkningen av det informanten sier (Skilbrei, 2019). Fordelen med min praktiske og faglige bakgrunn er at jeg lett kan sette meg inn i den konteksten som deltakerne forklarer seg innenfor. Jeg kan begrepene og har en forståelsesramme ut fra egne erfaringer. Ut fra dette kan jeg være bedre rustet til å stille presise og relevante oppfølgingsspørsmål. Likevel opplevde jeg under de teoretiske forberedelsene til intervjuene, perspektiver og tanker som jeg ikke hadde vært oppmerksom på før. Dette gjorde meg ydmyk, og oppmerksom på at jeg tidligere bare hadde rispet i overflaten av det jeg skulle undersøke.

Ved å være så tett på det jeg skal studere kan jeg imidlertid glemme å følge opp forskningsmessig interessante momenter som informanten forteller om dersom dette fremstår

som selvfølgelig og/eller stemmer med mine forutgående antagelser. Å unnlate en grundigere analyse av det som stemmer med våre forutgående antagelser er et grunnleggende trekk ved det å være menneske (Kahneman & Egan, 2011). Kvale m. fl. (2015) presiserer flere ganger viktigheten av å forsøke å sette sin egen fortolkningsramme i parentes ved analysen av de transkriberte intervjuene. Samtidig viser han til ett av de hermeneutiske prinsipp som sier at jeg ikke kan stille meg utenfor den forståelseshorizonten jeg lever i. Det er slik jeg oppfatter det heller ikke ønskelig, og vil være å lukke øynene for en verdifull innsikt som kan gi analysen en dypere fortolkning av den transkriberte teksten.

3.6.2 Gyldighet

Gyldighet handler om å skape en logisk sammenheng mellom studiens presentasjon av funn, og de spørsmål man ønsker å finne svar på (Tjora, 2017). Dette gjøres ved å tydeliggjøre i studien hvordan forskningen praktiseres ut fra relevant metode og teori. Spørsmålet om gyldighet kan sidestilles med bekreftbarhet, og innebærer at jeg forholder meg kritisk til egne tolkninger, samt at undersøkelsens resultat kan støttes av annen forskning (Thagaard, 2013). Bekreftbarheten kan også vurderes ut fra spørsmålet om hvorvidt resultatet av undersøkelsen representerer den virkeligheten jeg har studert (Silverman, 2001). Innenfor kvalitativ forskning innebærer dette at en må kunne beskrive måten datainnsamlingen er gjort på, og at datamaterialet er behandlet på en ordentlig måte.

Mennesker, miljø og de situasjoner de er i er i kontinuerlig endring og utvikling. Et forskningsintervju er en mellommenneskelig prosess som det er vanskelig å gjenskape. Thagaard (2013) mener derfor at det i spørsmålet om bekreftbarhet kan være mer hensiktsmessig å snakke om en metodisk refleksjon, enn kravet til replikasjon. I min studie har jeg forsøkt å være bevisst dette under hele forskningsprosessen ved å stille spørsmål til valg av metode, og egne fortolknninger i analyseprosessen.

3.6.3 Generaliserbarhet

Kvale og Brinkmann (2015) beskriver produksjon av forskningskunnskap som et resultat av samhandlingen mellom forskeren og den som blir studert. Begge partene bidrar til å utvikle

kunnskap sammen. Denne kunnskapen blir da bundet til den konteksten den ble formet i. Bare unntaksvis kan forskning levere allmenngyldige resultater (Malterud, 2017:66). Dette betyr at kunnskapen er avhengig av den situasjonen den oppsto i, og kan ikke nødvendigvis overføres til andre situasjoner. Dette betyr ikke at kunnskapen ikke vil kunne være nyttig for andre. Malterud (2017) skriver at det kan være mer hensiktsmessig å snakke om en overførbarhet hvor spørsmålet blir hvorvidt forskningen gir ny innsikt som andre kan ha nytte av i andre sammenhenger. Kvale og Brinkmann (2015) beskriver videre en analytisk generalisering hvor en ser på hvorvidt funnene i en studie kan brukes som en rettleiding for hva som kan komme til å skje i en annen situasjon. Dette krever imidlertid en detaljert og dyptgående beskrivelse av saken. Studien min kan på ingen måte forutse hva som vil skje i en annen kontaktetablering på stedet. Resultatene fra studien inneholder imidlertid en innsikt i mine informaners opplevelse av virkeligheten. Ved å lese oppgaven kan en bevissthet skapes. Noe som igjen kan påvirke atferd i nye situasjoner. Slik sett kan studien sies å ha en viss grad av overførbarhet. Samtidig som jeg tenker at man skal være forsiktig med å snakke om en generalisering ut fra ett kvalitativt studie, svarer nok ikke mine informanter bare ut fra seg selv. Deres erfaringer og refleksjoner må ses i lys av et faglig fellesskap, med en forskningsbasert, teoretisk bakgrunn. Derfor kan en se for seg at de resultatene som er kommet frem i denne studien kan ha en viss grad av overførbarhet til andre deler av avhørsfeltet. Dette gjelder særlig dersom funnene stemmer overens med annen relevant teori og forskning.

4. Presentasjon av funn

I denne delen vil jeg presentere mine hovedfunn i møtet med svarene fra mine informanter. Det første funnet jeg vil presentere handler om hvordan mine informanter forsto begrepet kontaktetablering knyttet til avhør som skjer på stedet. Dernest vil jeg presentere trygghet som del av den konteksten kontaktetableringen skjer i. Som del av dette vil begrepet innramming av avhøret bli beskrevet. Til slutt vil jeg presentere begrepet tilpasning som del av mine hovedfunn. Dette begrepet vil bli sett opp mot faktorene tid og ro.

4.1 Hvordan informantene forsto kontaktetablering ved avhør på stedet

Et interessant funn i studien med direkte betydning for min problemstilling var at begrepet kontaktetablering jevnt over ble tolket noe normativt og faseinndelt når informantene fikk mulighet til å beskrive hva de la i dette. Det vil si at de innledende beskrivelsene av hva kontaktetablering besto av var nært knyttet til teoretiske begreper som læres gjennom avhørstrening i regi av Politihøgskolen. Dette var begreper som tillit, respekt, presentasjon av formelle rettigheter, forklare rammene for avhøret og det å være interessert (Bjerknes & Fahsing, 2018). Den faseinndelte tilnærmingen handlet om at alle informantene beskrev kontaktetablering ved avhør på stedet til å handle om den innledende kontakten de hadde med den som skulle avhøres. Kontaktetableringen ble definert til å være en separat del av avhøret som kom før den avhørtes forklaring. Det vil si at kontaktetableringen i utgangspunktet ble beskrevet som noe som ble etablert og forlatt. Det var imidlertid stor variasjon i forhold til hvordan informantene beskrev hva kontaktetablering ved avhør på stedet besto av. Det handlet for flere av dem om det å presentere seg, skape trygge rammer og forklare avhørsprosessen.

En informant oppga at han på grunn av tidligere erfaring fra volds -og sedelighetsavdelingen fikk tildelt mange avhør av fornærmede personer. Dette er ofte personer i sårbare situasjoner, og kan ha ført til at han opplevde kontaktetableringen som mer grunnleggende i sin hverdag. En annen fortalte at avhørene for det meste var enkle mistenktavhør av personer som bare ønsket å bli raskt ferdig. Beskrivelsen av hva kontaktetablering ved avhør på stedet er,

avhenger også selvsagt av hva de legger i begrepet. Gjennomgående for flere var at de opplevde å gå rett på sak med formalia og avhørprosessen på grunn av tidspress og andre ytre faktorer. To av informantene fortalte at de opplevde liten eller ingen grad av kontaktetablering i de fleste PPS saker. En av dem sa det slik:

6. De siste nitti prosent så er kontaktetableringen veldig lite til stede når det gjelder avhør på stedet. Det er i de litt spesielle avhørssituasjonene, når man tar seg tid. Men når det gjelder PPS vil jeg påstå at kontaktetablering nesten er ikke.. Det kommer an på hvordan du definerer kontaktetablering. Men hvis du tar utgangspunkt i det vi snakket om, så er det nesten ikke til stede fordi det skal skje så fort. Det kommer veldig an på saken også. Jeg vil i de aller fleste tilfellene, så er nesten ikke kontaktetableringen en del av avhørssituasjonen, vil jeg påstå.

Utover i intervjuet så jeg imidlertid at dette bildet ble mer nyansert, og beskrivelsen av hva de gjorde for å få en forklaring viste at de mer eller mindre ubevisst gjorde tiltak for å stimulere kontaktetableringen. Dette var et interessant funn fordi det sa noe om hva informantenes bevissthet rundt kontaktetableringen på stedet besto av. Ved gjennomgang av transkripsjonene så jeg hvordan de beskrev kontaktetablerende tiltak, også underveis i avhøret, for å ivareta den gode relasjonen. Noen av informantene så underveis i intervjuet hvordan de faktisk gjorde flere relasjonsbyggende tiltak enn de innledningsvis trodde. Dette ble gjerne sagt på slutten av intervjuet.

4.2 Kontaktetablering og trygghet

Trygghet ble av alle mine informanter trukket frem som noe av det viktigste som måtte være på plass i en kontaktetablering, for at den de hadde foran seg skulle fortelle om det de hadde opplevd. Dette temaet fikk flest meningsbærende utsagn knyttet til seg. Etter hvert ble det tydelig at trygghet ble et overordnet tema med flere undertema. Å skape trygghet ble gjennomgående oppgitt som det sentrale målet med kontaktetableringen. På grunn av den helt sentrale plassen begrepet fikk i alle mine intervjuer ble det klart for meg at dette ble et av to overordnede funn og tema i oppgaven. Samtidig som trygghet ble oppgitt til å være målet,

snakket nesten alle informantene om trygging av den avhørte som en prosess hvor de på ulike måter søkte å oppnå trygghet. Betydningen av ordet varierte hos den enkelte informant, men også på tvers av informantene, ut fra hva de snakket om. Trygghet ble knyttet til fysisk trygghet ute på stedet, trygghet på avhører som politi og trygghet eller usikkerhet i forhold til den rettslige prosessen. Hva informantene snakket om fikk betydning for hvilke faktorer de vektla for å skape denne tryggheten. Det ble derfor naturlig for meg å legge disse faktorene inn som underliggende tema under trygghet. Grunnen var fordi de konkret handlet om hva informantene tenkte at de gjorde i en kontaktetablering på stedet for å skape denne tryggheten. En av informantene mine snakket om denne variasjonen i trygghetsbegrepet slik:

2. Det er jo det at man skal få personen til å snakke med deg, og da må de ha en viss trygghet på deg som avhører. De vet hvem de snakker med, og så er det at de får rettigheter og skjønner hva det innebærer. (...) Og så er det jo trygge omgivelser. Det kan inngå så mye i omgivelser. Det kan være temperatur, nedbør. Det er jo PPS som er faktoren, da har du jo alle værforhold. (...) De ytre forholdene er særdeles viktige. Og det gjelder egentlig alle typer avhør, enten det er mistenkt, vitne eller noe sånt. Så er det viktig at de føler seg trygg. For eksempel kom jeg over en pågående voldtektssak tilfeldig. Da var dama som var voldtatt livredd. Men da vi tok henne bort fra stedet, og kjørte til en annen kant av byen, så begynte hun å snakke. (...) Da er det jo dette med at du tilbyr.. Du er jo politi. Du skal tilby dem trygghet, og få dem til å føle seg trygg.

Sitatet beskriver hvordan tryggheten handlet om den avhørtes opplevelse av informanten som en det var trygt å snakke med. Samtidig handlet det om det å skape en fysisk trygghet ved å endre omgivelsene. Jeg vil redegjøre under for hvordan informantene mine opplevde å trygge personene de skulle avhøre.

4.2.1 Innramming av avhøret som veien til trygghet

Et annet tema som fikk mange meningsbærende utsagn, var temaet «å forklare». Ut fra svarene til informantene mine fremsto denne tilnærmingen som særlig viktig for kontaktetablering på stedet. Dette handlet om hvordan informantene forklarte

avhørsprosessen, eller gjorde andre avklaringer i møtet med den som skulle avhøres. Gjennom analysearbeidet så jeg hvordan det «å forklare» kunne sidestilles med det mer kommunikative begrepet innramming slik det er beskrevet i teorikapittelet. Årsaken er at innramming som begrep er beskrivende for hvordan en avhørsleder legger til rette for en god mellommenneskelig samhandling, så vel som den situasjonsovergrepene sammenhengen det foregår i. Innramming vil bli brukt videre i oppgaven for å beskrive måten informantene mine brukte egen forklaring som ledd i å skape felles forståelse og samarbeid.

Gjennom analysen av svarene fra informantene mine ble det tydelig at innrammingen var en uadskillelig del av tryggingen til den som skulle avhøres. Denne koblingen gjaldt for alle mine informanter. Gjennom arbeidet med å se sammenhenger mellom ulike tema så jeg hvordan det å skape en god innramming av avhøret også kunne handle om å skape tillit. Det var imidlertid ikke det informantene hovedsakelig trakk frem som bakgrunnen for at de brukte tid på å forklare ting for den de snakket med. Det var ulikt hvor mye informantene utbroderte om innrammingens rolle i en kontaktetableringsfase, men samtlige dro inn innramming som vesentlig for denne fasen for å skape trygghet. Innrammingens rolle i svarene fra informantene handlet både om de situasjonsovergrepene rammene for avhøret, og de relasjonelle rammene. De situasjonsovergrepene rammene handlet om de formelle regler for avhøret, egen rolle som objektiv informasjonssøker, eller avklaringer rundt gjennomføringen av avhøret. Den situasjonsavhengige innrammingen av samtalen handlet mer om avklaringer rundt faktorer som hadde betydning for gjennomføringen av avhøret der og da. Dette kunne handle om det å forklare hvorfor politiet var på stedet, hvorfor de ønsket å ta dette avhøret nå og avklaringer rundt den avhørtes komfort og sikkerhet.

Én av informantene mine trakk frem forklaringen av forutsetningene for avhøret som en måte å selge inn avhøret på stedet på for den de snakket med, og vise hvilke fordeler det hadde for personen å gjøre dette nå. Målet med denne forklaringen var ifølge han å fjerne usikkerhet og utrygghet, skape forståelse for hvorfor politiet ønsket å ta dette avhøret, og forutsigbarhet for den avhørte i forhold til avhørsprosessen. Han oppsummerte dette med å si at innrammingen handlet om å forklare hvorfor og hvordan. En av konsekvensene ved manglende forklaring ble beskrevet på følgende måte:

6. Jeg tenker at jeg har mange eksempler på at kontaktetableringen ikke har vært så god. Og da tenker jeg at jeg har brukt for kort tid da. At jeg blir for utålmodig og

begynner å presentere lydopptak på et tidlig tidspunkt. Rettigheter og plikter. Og det har ført til at noen har fått en liten overraskelse over at det blir veldig formelt veldig fort. Og i ytterste konsekvens kan det bli slik at de nesten ikke ønsker å forklare seg. For jeg tror det ansvaret ligger på oss, at vi må bruke den tiden i forkant, og gjerne fortelle om arbeidsmetodene våre før vi går rett på sak da. Og det gjenspeiler jo de avhørene som jeg ikke er fornøyd med i ettertid. Det er jo fordi man går for fort frem da. Hele prosessen bærer preg av det. Både spørsmålsstilling og den informasjonen man har fått.

Sitatet beskriver hvordan manglende innramming kan skape dårlig klima for kommunikasjon ved at den avhørte ikke får nok informasjon om det som skal skje, og måten det skal skje på. Informanten ovenfor fortalte at mangelen på informasjon i innledningen gjorde at det ble vanskeligere å stille gode spørsmål videre ut i avhøret, fordi det ikke var skapt felles forståelse av hva som skulle skje og hva det var ønskelig å få forklaring om på forhånd.

4.2.2 Innramming for å skape samarbeid

Jeg opplevde i møtet med svarene jeg fikk fra informantene at flere snakket om forklaring som ledd i å få den som skulle avhøres til å samarbeide med dem. Dette ble ikke nødvendigvis sagt eksplisitt, men forklaring ble oppgitt til å være viktig for å overbevise den andre om at det var viktig at de bidro til å opplyse saken. Én av informantene beskrev det som å danse tango hvor man forsøker å få den andre personen med på notene. En annen beskrev det som det å skape en felles forståelse av hvor de skal sammen. En av de mer erfarne informantene beskrev hvordan han gjerne også forklarte viktigheten av at den som skulle avhøres hjalp politiet med å opplyse saken. Dette var spesielt opp mot avhør av fornærmet part. Ved å si dette muntlig kunne de vise interesse, og hvordan den personen hadde en verdi i opplysningen av straffesaken. Det «å selge inn avhøret» ble for han ansett som viktig for å vise fordelene med å forklare seg der og da. På den andre siden ble det av en annen informant påpekt hvordan det kunne være problematisk å være for tidlig ute med å starte et avhør på stedet i forhold til rettssikkerhet. Hun fant det problematisk å gjennomføre et avhør for tidlig etter en hendelse dersom dette førte til at den avhørte ikke fikk tid til å tenke seg om. Dette var for henne et etisk dilemma både knyttet opp mot faren for at en mistenkt snakket seg inn i et

straffbart forhold (selvinkriminering) som han ellers ikke ville gjort, eller manglende tid til kartlegging av personens psykiske tilstand.

Et interessant funn i oppgaven er at flere informanter forteller om avhørssituasjoner hvor de opplever å ha brukt liten eller ingen tid på kontaktetablering, men likevel opplevde avhørene som gode. Gode avhør ble beskrevet som avhør ferdigstilt på stedet, uten behov for ytterligere avhør av den personen. Felles for disse beskrivelsene er en oppfatning av god informasjon fra den avhørte selv om informantene har gått rett på sak etter å ha presentert formalia. I beskrivelsene fra informantene kom det frem at disse avhørene var preget av at den som ble avhørt bare var klar for å fortelle, og gjerne selv hadde initiert kontakten med politiet. Eksemplene var hentet fra avhør av fornærmet, vitne og mistenkt. Uten at informantene sa dette eksplisitt, tolket jeg dette som at den avhørte var klar til å samarbeide med politiet. En av informantene beskrev dette slik:

7. Men du har noen vitner der vi har veldig veldig dårlig tid. Der vi egentlig bare hopper rett på, og sier at du var her og så hendelsen. Jeg gjør deg kjent med dine rettigheter. Om du bare kan forklare.. For der jeg bare har et spørsmål eller to, og så oppsummere, så er det gjort på tre minutter. (...) Det har jeg god erfaring med, at det fungerer. Men klart, da er det jo en nøytral part i det da. Og verken han eller jeg har tid til å... Vi er inneforstått begge to med at dette skal gå raskt og radig(...) Så der har jeg god erfaring med at vi bare kjører rett på og får jobben gjort.

Sitatet kan tolkes til å handle om hvordan en effektiv tilnærming ikke trenger være negativ dersom det allerede foreligger en felles enighet om målet med samhandlingen. Dette kan igjen skape en form for positiv gjensidighet. En annen informant trakk også frem viktigheten av at den avhørte kjente til prosessen de skulle gjennom. Dette kunne handle om at personen hadde vært gjennom en slik avhørsprosess tidligere, eller at personen hadde kunnskap om det de skulle gjennom i kraft av å være en ressurssterk person.

4.2.3 Innramming som veien til effektivitet

Effektivitet var i starten av analyseprosessen et selvstendig tema. Effektivitet er en sentral målsetning for avhør som tas på stedet, noe som ble presisert av flere av mine informanter. Effektivitet ble etter hvert i analyseprosessen lagt inn som en del av temaet innramming. Grunnen til dette var mønsteret hvor flere av informantene fortalte om hvordan de gjennom det å forklare, klarte å tydeliggjøre hva de var ute etter, minske rom for misforståelser og på denne måten opplevde økt effektivitet. Effektivitet ikke noe de gjorde, men et mål i seg selv.

Informantene som jobbet på større enheter med egen ordensseksjon trakk alle inn kravet om effektivitet som en utfordring ved avhørene som de tok på stedet. Dette på grunn av tidspresset de opplevde, sett opp mot kvaliteten på avhøret de skulle gjennomføre. Dette ble interessant nok ikke trukket frem av informanten som jobbet på en mindre tjenesteenhet. Et mønster som gikk igjen blant informantene var opplevelsen av dårlig tid og målet om å gjøre ferdig avhøret der og da. Avhør som førte til innkorting av saksbehandlingstid uten ytterligere avhør av den personen ble sett på som gode avhør av flere informanter. En informant beskrev det på denne måten: «Jeg ønsker jo å få gjort mest mulig på stedet. Og idealet, det man skal tilstrebe spør du meg, er at det beste er at du får en ferdig etterforsket sak. Så da er det viktig at du får bokset disse avhørene».

Felles for alle var oppfatningen at avhørene ikke skulle ta lang tid. Dersom avhørene ble for omfattende i forhold til informasjonsmengde ble det vanskelig å beholde avhøret innenfor diktat til lyd -formatet. Det var for flere av mine informanter et mål å unngå dette. Igjen så jeg en forskjell mellom de som jobbet på en større enhet versus en mindre. Tidspres og kravet om effektivitet ble i mye større grad trukket frem som dilemma ved de større enhetene. Et interessant funn var også at flere av informantene fra større enheter omtalte avhøret tatt på stedet som et produkt de skulle produsere og levere i fra seg. Dette ga et inntrykk av at informantene hadde ulik grad av distanse til sakene de selv hadde vært en del av, alt etter størrelsen på stedet de jobbet.

4.2.4 Tydelig og direkte for å være effektiv

Flere av mine informanter beskrev viktigheten av å være tydelig og direkte i kontaktetableringen som ledd i en effektiv gjennomføring av avhør på stedet. Flere av informantene fortalte at det imidlertid var utfordrende å være tydelig i en kontaktetablering ved avhør på stedet. Dette kunne være på grunn av manglende oversikt og informasjon om det straffbare forhold, tidspress og forstyrrende ytre faktorer som for eksempel støy. Nesten samtlige snakket om behovet for å legge tydelige rammer for avhøret, og hva det skulle snakkes om, som premiss for et godt PPS-avhør. Dette ble gjort blant annet for å unngå misforståelser. En av informantene beskrev dette som det å finne, og tydelig formidle målet med avhøret til den andre. Uttrykk som å «finne kjernen», «sette retningen» og «spisse forklaringen» ble brukt som uttrykk for dette. Fordelen med dette var mer relevant informasjon i avhøret, og muligheten til å være mer direkte utover i avhøret uten å være støtende. To av informantene med lengst tjenesteerfaring beskrev denne tydeligheten som et dilemma hvor behovet for å være direkte, og styre den avhørte, ikke måtte gå ut over relasjonen. For dem var det viktig å forklare politiets nøytrale rolle til den avhørte for å klare denne balansegangen. Balansegangen handlet om å være positiv og vennlig, men også tydelig og rett på sak:

2. Jeg husker dette fra politihøgskolen. Dette med å skrelle løken i avhør, og ta bort lag for lag. Og i den frie forklaringen. Kanskje de roter seg inn i en forklaring. Som jeg kaller det litt på spøk, dette med å kappe løken. Jeg kan gå i enkelte tilfeller ganske rett på sak. (...) At personen vet hva det er du vil. Hvis de ikke vet det, blir kanskje forklaringen veldig svømmende. Det er du som styrer avhøret, og at avhøret følger et spor. (...) Man må finne en tilstand der det ikke er tvil om at det er du som styrer og bestemmer det som skjer her, og det å være for mye bastant og bestemt. Det kan absolutt påvirke et avhør. (...) Det er mye lettere å snakke med en person som er positiv enn en som er negativ eller sint. Det er vanskelig å sette ord på hva man gjør.

Flere av informantene mine opplevde å få mer relevant informasjon på kort tid når de klarte å styre hva det skulle snakkes om på en god måte. Likevel var de redde for å være for ledende, og styre retningen på forklaringen på en slik måte at viktig informasjon gikk tapt.

En av informantene snakket også om hvordan tydelighet i kontaktetableringsfasen kunne føre til bedre mental kapasitet for både avhører og den avhørte. Resultatet var at mengde uvesentlig informasjon ble minsket, og relevant informasjon økte. Dette ga igjen mulighet for informanten å være mer mentalt til stede i avhøret, og kapasitet til å finne gode oppfølgingsspørsmål.

4.3 Tilpasning og mentalisering

Alle informantene mine snakket mye om viktigheten av å tilpasse seg den de snakket med, og situasjonen de sto ovenfor. Målet med tilpasningen var at den avhørte skulle føle det trygt å avgi forklaring. Uløselig knyttet til tilpasning som tema var observasjonen av den avhørtes atferd for å klare denne tilpasningen. Denne observasjonen handlet også om en egenobservasjon rundt egen rolle og tilstand der og da, og hvordan dette påvirket den avhørte. Denne kognitive prosessen ble etter gjennomgang av faglitteratur identifisert til å handle om mentalisering slik beskrevet i teorikapittelet.

På tvers av intervjuene så jeg at informantene snakket om en fysisk tilpasning av situasjonen, tilpassing av avhørsprosessen og mellommenneskelig tilpasning. Tilpasningen var avhengig av om informantene opplevde utrygghet hos den som skulle avhøres på noen av disse punktene. Disse tre måtene å tilpasse kontaktetableringen på hang imidlertid sammen, og påvirket hverandre gjensidig. Flere av informantene sa at dette handlet om å eliminere usikkerhet og utrygghet hos den som skulle avhøres. I flere tilfeller var det kanskje ikke behov for noen tilpasning av situasjonen da de opplevde den de skulle avhøre som trygg nok i utgangspunktet. Mens i andre tilfeller måtte de jobbe mer med den avhørte før de oppfattet han eller henne som trygg nok for å starte et avhør. Ordet tilpasning ble i mange tilfeller ikke sagt eksplisitt, men de fortalte likevel om ulike måter de endret egen atferd. Flere av informantene sa at det ikke var selve saken som var avgjørende for hvordan de tilpasset egen væremåte i kontaktetableringen, men hvordan personen de skulle snakke med fremsto. Selv om voldssaker og sedelighetssaker ble trukket frem som tilfeller der informantene brukte mer tid på kontaktetablering, ble personens oppfattede sårbarhet mer avgjørende. Dette inkluderte også mistenkte personer. Målet ble å skape en følelse av trygghet for at den avhørte skulle fortelle:

4. Som jeg kanskje sa så er det der du har behov for mye informasjon. Detaljerte beskrivelser, eller få noen til å fortelle om noe de egentlig ikke vil fortelle om. Der er kontaktetableringen mye viktigere. Enn hvis du avhører en som er mistenkt for å ha to gram hasj i lomma. Det er to spørsmål. I motsetning til et innledende avhør av noen om de er utsatt for et alvorlig overgrep eller voldshendelse. De vil trenge mye mer trygging. Kall det trygging, for det er egentlig det man gjør gjennom kontaktetableringen. Skape et trygt miljø hvor det er trygt å fortelle. Det kan gjelde mistenkte også. De kan være akkurat like opprørt og fortvilet. (...) Da ser man jo også an vedkommende. Og man forsøker mer i kontaktetableringen å sondere litt mer rundt hvordan sinnstilstand denne personen er.

Sitatet illustrerer hvordan den relasjonelle tilpasningen var mest fremtredende hos mine informanter. Et mønster som gikk igjen på tvers av intervjuene var søkelyset på det å etablere en felles plattform for kommunikasjon. Bakgrunnen for dette var bevisstheten om at relasjonen mellom avhører og den avhørte er asymmetrisk. Én av informantene mente at det er flere forskjeller i relasjonen ute på stedet som må utjevnes, versus inne på kontoret. Dette ble bekreftet av flere informanter som fortalte at de gjennom tilpasning i kontaktetableringen, forsøkte å utjevne forskjellene i relasjonen til den avhørte. En av måtene å gjøre dette på, var å ta av seg politiluen eller jakken dersom situasjonen tillot det. En annen konkret utjevning av forskjeller som flere oppga, var det å sette seg ned sammen med den avhørte. Dersom dette kunne gjøres på et sted hvor vedkommende følte seg på hjemmebane kunne dette bidra positivt i tryggingen. En forutsetning var likevel at informantene selv hadde operativ kontroll. Flere av informantene mine fortalte at avhøret på stedet også kunne gi bedre mulighet for tilpasning av kontaktetableringen ved at de hadde vært til stede i situasjonen. Dette ga dem mulighet til å ivareta vedkommende på en annen måte ved at de selv hadde vært på stedet. En av informantene sa det på denne måten: «Du blir ikke bare det ukjente ansiktet som ikke vet hva han snakker om. Du var der, du så det. For eksempel. Det kan jeg se for meg er positivt».

En annen informant trakk frem hvordan det å møte den de skulle avhøre ute på stedet ga økt mulighet for å utvise empati og omsorg, og kan slik sett ha en terapeutisk effekt på

vedkommende. Dette kunne han bruke som virkemiddel i kontaktetableringen for å skape en positiv relasjon:

1. Folk man møter i forbindelse med den situasjonen vil gjerne ha en opplevelse av det de nettopp har vært vitne til, opplevd eller gjort selv. Og som kroppen gjerne vil ha noen stresssymptomer på. Det du kan gjøre med kontaktetableringen er å i større grad vise empati, enn hva du vil gjøre ved avhøret som du tar senere. Omsorg. Det er klart man kan vise empati inne også, men det er litt spesielt når du snakker med noen rett etter en situasjon. (...) Folk reagerer veldig forskjellig på hvordan du snakker med dem etterpå. Noen tåler ikke å bli snakket til i det hele tatt. Andre vil kjenne på det som en slags terapi da.

Tidspunktet for start av lydopptakeren ble også dratt frem som et dilemma hos flere av informantene, hvor de var opptatt av å ikke dra den frem for tidlig. Jeg opplevde i møtet med svarene at de snakket om at de først måtte ha en opplevelse av at den andre parten var klar til å forklare seg. En av informantene beskrev hvordan det ved avhør på stedet er så mange ulike variabler underveis som spiller inn, og hvordan mentalisering var så viktig for å legge seg på rett linje ovenfor den de skulle snakke med. En av informantene beskrev møtet med en voldsutsatt kvinne slik:

3. Men jeg opplevde at trygghet i hvert fall var veldig viktig for henne. At barna hadde det bra og at han var forlatt. Ofte er de jo bekymret for gjerningspersonen også. Så vi snakket litt om det, at vi skulle forøke å finne han etter hvert. Jeg tror i hvert fall den tiden, og at hun fikk samlet seg. Det ville blitt helt feil å begynne å.. Helt feil i den situasjonen å trekke frem en lydopptaker, og komme for tidlig inn på rettigheter og plikter. Hun hadde behov for trygghet.

Sitatet beskriver en situasjonell innramming av avhøret hvor informanten brukte tid på å avklare trygghetsskapende faktorer. Ut fra teksten kan man tolke at informanten gjennom mentalisering av den andres situasjon og følelser tilpasset egen tilnærming i kontaktetableringen.

I løpet av intervjuprosessen opplevde jeg at selv om informantene som politifolk var en relativt homogen gruppe, var de forskjellige i personlighet. Dette kan igjen forklare noen av forskjellene i de svarene jeg fikk. Avhengig av den personen de er, vil verktøyene de bruker for å oppnå kontaktetablering kunne være noe forskjellig. Dette krever en selvinnsikt i forhold til hvem de er, egen atferd, den situasjonen de står ovenfor, og refleksjon over hvordan de kan bruke sine egenskaper til å løse den. Jeg opplevde det som ulikt hvor bevisst informantene var på bruken av egne egenskaper for å tilpasse seg den de sto ovenfor. De som reflekterte mest rundt dette var også de som hadde jobbet lengst. Det var også disse som i størst grad dro frem egen praktisk erfaring som grunnlag for hvordan de tilpasset seg den de skulle snakke med. Dette skapte en del undring hos meg. Gjennom beskrivelsene deres så jeg at de opplevde en større fleksibilitet i forhold til hvordan de skulle løse kontaktetableringen. En av disse informantene sa:

2. For det er jo litt likt som i avhør hvor det handler om å samarbeide. Da er det å finne ut hva du må si. Og hvordan skal du tilpasse deg for å få denne personen til å bli med deg frivillig.(...) Da tenker jeg dette med å skru seg på... Du snakker med personen. Du er genuint interessert i personen. Kanskje du har gjort noen søk på personen. Vet hvem personen er, og her kan du forklare. Jeg er en trygg person å snakke til. Egentlig vise seg fra sin beste side. At jeg på en måte bruker litt sjarm hvis man kan kalle det det. Jeg vet ikke hvor mye sjarm det er i denne kroppen (ler). (...) Det kan være alt fra småflørting, komplementer. Man tilpasser seg personen. Prøver å snakke litt likt da.

Sitatet kan oppleves som noe flåsete sagt. Gjennom informantens videre beskrivelser om hva han mente med dette, så jeg at det handlet om det å anerkjenne egenskaper ved den personen han skulle avhøre. Dette for å skape en mer positiv atmosfære under avhøret.

4.3.1 Bruk av tid som tilpasningsfaktor

En måte å tilpasse seg den man skal avhøre på er bruk av tid i kontaktetableringen. Gjennom analysen så jeg at bruk av tid som ledd i en god kontaktetablering var viktig for alle mine informanter. Det var faktisk et av temaene som fikk flest meningsbærende utsagn knyttet til

seg. Etter hvert i analysen ble det klart for meg at tid hang uløselig sammen med trygghet og tillit. Ut fra svarene til informantene mine ble tid tettest knyttet opp mot en trygghetsskaping. Jeg valgte derfor å være tro mot den opplevelsen de hadde, og satte bruk av tid som en trygghetsskapende faktor. Et mønster som gikk igjen, var hvordan bruk av tid i en kontaktetablering ble trukket frem som en suksessfaktor i saker hvor de opplevde den andre parten som utrygg eller usikker. Slik sett ble bruk av tid et viktig premiss for tryggingen av den som skulle avhøres. Det var også et gjennomgående mønster for alle informantene at de opplevde å bruke liten eller ingen tid på kontaktetablering i mindre saker hvor det lå en forventning fra begge parter om en rask gjennomføring. Trafikksaker og enkle narkotikasaker ble trukket frem av samtlige som eksempler på slike tilfeller. Motivasjonen for å bli raskt ferdig var imidlertid ulik ved noen tilfeller. Gjengangere som igjen hadde blitt tatt for bruk og besittelse av narkotika for eksempel ville bli ferdig fordi vedkommende egentlig ikke ønsket å være der. Mens informantene ikke ønsket å bruke unødvendig tid på en mindre sak som var opplagt. Alle hadde likevel eksempler på hvordan bruk av tid hadde ført til bedre flyt av informasjon i avhøret. Dette opplevde jeg som et paradoks da alle også opplevde tid som en av ressursene de hadde minst av ved avhør på stedet.

Flere av informantene trakk frem viktigheten av å vise den de skulle avhøre at de hadde tid til å lytte selv om de kanskje ikke følte det selv. Det var viktig for dem at det ikke skinte gjennom at de hadde dårlig tid. En av informantene omtalte dårlig tid som gift for kontaktetableringen på den måten at det gjennomsyret hele avhørsprosessen videre. Dette handlet om hvordan det påvirket samspeillet mellom dem:

6. Jeg vet sånn generelt hva som har ført til at det kan bli ganske crap. Og det er det her med tid. Jeg har ikke tid. Det er press, enten fra nye oppdrag. Det er at det tekniske svikter. Jeg har ikke tid til å styre med det. At jeg ikke har brukt nok tid for å få god nok oversikt før jeg i det hele tatt går i gang med avhøret. (...) Det er dette med dårlig tid. Det er jo gift for kontaktetableringen at vi ikke har tid til å ta avhøret egentlig. At jeg er usikker på hva som er greia her. Da blir det dårlig. Og det skinner jo gjennom selvfølgelig.

På tross av opplevd tidspress var det viktig for alle informantene å «sette av tid» eller «gi litt tid». Dette ble omtalt som det å «sette på håndbrekket» eller «ta et skritt tilbake». For

informantene mine var det viktig å kommunisere at de hadde tid, slik at den personene følte at det de hadde å si var viktig. På spørsmål om de kunne fortelle om et tilfelle hvor de lyktes med kontaktetablering på stedet, fortalte flere informanter hvor viktig det var for dem at operasjonssentralen skjermet dem for andre konkurrerende oppdrag. Dette for å fjerne tidspresset og legge til rette for at de skulle sette av riktig tid til avhøret. To av informantene med lengst ansiennitet fortalte også om viktigheten av å bruke tid på rett person. Med dette mente de den som kunne belyse saken best. Målet var, slik jeg tolket det, et forsøk på å forende kravet til kvalitet og effektivitet. Ut fra svarene til informantene ble det tydelig at bruk av tid var et verktøy som de brukte i prosessen med å trygge den de skulle avhøre. Slik sett var tid middelet, og trygghet var målet. Her igjen var personens atferd mer avgjørende for hvorvidt de opplevde bruk av tid som viktig, enn type sak.

4.3.2 Skape ro som tilpasningsfaktor

Tett sammenvevd med tid var det å bringe ro inn i situasjonen med den de skulle avhøre. Flere av informantene snakket også om bruk av tid for å gi ro. Slik sett kan det å skape ro være et verktøy i en kontaktetablering, men også et mål i seg selv. Det var variasjoner i hvor mye de ulike informantene snakket om dette. To av informantene snakket nesten ikke om dette i det i det hele tatt, mens andre reflekterte mye rundt viktigheten av å skape ro. Hvordan de snakket om tema var også ulikt. Den ro som informantene snakket om, handlet om å skape ro i omgivelsene rundt, skape ro hos den avhørte, samt selv ha ro som avhører. Gjennom svarene jeg fikk så jeg at disse tre måtene å skape ro på påvirket hverandre gjensidig. Flere av informantene fortalte om hvordan deres egen ro i situasjonen smittet over på den som skulle avhøres. Deres egen grad av ro kunne påvirkes av om hvorvidt de nettopp hadde måtte gjøre fysiske tiltak i oppdraget, eller at de selv opplevde mangel på kontroll i forhold til saken de sto ovenfor. En av informantene påpekte hvor viktig det var at de som tjenestepersoner utviste en ro ovenfor den de skulle snakke med, men at det var vanskelig å få til i en del situasjoner. En av utfordringene ved avhør på stedet er at den skjer i en operativ setting hvor hendelsen gjerne er fersk for begge parter. Tiden til forberedelser er minimal:

6. Ute på stedet er det gjerne i forbindelse med at hendelsen har skjedd. Det er gjerne rett opp mot hendelsen. Folk har ikke hatt tid til å tenke eller reflektere over det de har vært

med på, som gjør at personen vil kanskje ha større grad av adrenalin i kroppen. Sinne, stress. Som gjør at i kontaktetableringen må du bruke en del tid og energi på å få dem til å kanskje senke skuldrene.

Ved selv å være rolig kunne de kommunisere at de hadde kontroll, noe som igjen ga den de skulle avhøre en økt trygghetsfølelse. Flere av informantene snakket om stress som motstykket til ro. Og for dem handlet stress blant annet om det å ikke ha kontroll på hva saken de sto ovenfor handlet om. Denne usikkerheten kunne smitte over på den de skulle avhøre. Informanten som var eldst, og som hadde mest praktisk erfaring, fortalte hvor viktig det var for han å ha kontroll på utstyret for å motvirke stress. Dette innebar blant annet å være pålogget på systemet for tiltakskort og lydopptak. Gevinsten var frigjøring av mental kapasitet til å være til stede i møtet med den avhørte. Han fortalte også hvordan forklaringene til personer som nettopp hadde opplevd en straffbar handling kunne være springende, og inneholde til dels lite relevant informasjon. Dette var en utfordring dersom han selv hadde begrenset mental kapasitet. Her dro han frem viktigheten av praktisk erfaring ved at han hadde søkelys på hva det straffbare forholdet dreide seg om, og videre forsøkte å finne de delene av forklaringen som belyste vilkårene i det straffebudet som var relevant. Dette ble omtalt som «hooks», og fungerte som en forenklingsstrategi for han. I tillegg til å få et mer nøyaktig avhør, økte også hans opplevelse av kontroll. Dette igjen førte til at han selv opplevde mer ro i situasjonen.

5. Drøfting av mine funn i en teoretisk kontekst

Problemstillingen for oppgaven er hvordan erfarne kollegaer opplever kontaktetablering som grunnlag for avhøret som skjer på stedet. Avhør på stedet vil kunne innebære en utfordrende situasjon for polititjenestepersonen ved at avhøret ute søkes tatt i en mye mindre kontrollert kontekst. Jeg har i det forrige kapitlet vist hvordan kontaktetableringens atferdsmessige komponenter henger tett sammen, og utgjør en strukturell og kontekstuell helhet. Jeg vil gjennom denne drøftingsdelen trekke frem det jeg opplevde var viktig for mine informanter for å klare å knytte en god relasjon til den de skulle avhøre ute på stedet. Samtidig kommer jeg til å trekke inn relevant teori og begreper som kan være med på å se det de fortalte i en større sammenheng. Jeg vil først drøfte hvorfor informantene mine innledningsvis hadde få beskrivelser av hva kontaktetablering handlet om. Deretter vil jeg drøfte trygghet som relasjonsbyggende faktor. Til sist vil jeg drøfte hvordan mine informanter opplevde en tilpasning for å oppnå denne tryggheten.

5.1 Kontaktetablering på stedet

I intervjuets innledning fikk mine informanter spørsmål om hva de tenkte begrepet kontaktetablering og videre kontaktetablering på stedet, innebar. Som tidligere beskrevet i kapittel 4 så jeg hvordan mine informanter jevnt over opplevde kontaktetableringen de foretok ute på stedet til å handle om den innledende kontakten med den de skulle avhøre. Et gjentakende mønster, var at de ønsket å skape en relasjon til den andre ved å presentere seg selv, forklare hvorfor de var der og prosessen videre. Det å forklare formelle regler for avhøret ble også beskrevet som en del av kontaktetableringen av de fleste. Formålet med denne innledende kontakten var å sette rammene for avhøret de ønsket å ta. Ord som ble brukt for å beskrive målet med kontaktetableringen var tillit, respekt, trygghet og det å vise at de var interessert. Likevel opplevde jeg deres innledende beskrivelser av hva kontaktetablering på stedet besto i som noe faseinndelt og normativ. Faseinndelt fordi de skilte mellom den kontaktetableringen som ble foretatt før selve forklaringen startet, og normativ fordi begrepene som ble brukt i stor grad passet med avhørsteori som blir undervist ved politihøgskolen (Bjerknes & Fahsing, 2018).

Årsaken til at informantene mine hadde en faseinndelt, og mindre utfyllende beskrivelse av kontaktetablering på stedet kan være sammensatt. En forklaring kan være at spørsmålet om kontaktetablering kom tidlig i intervjuet, og informantene hadde kanskje ikke fått mulighet til å reflektere over hva dette handlet om. Da er det lett å støtte seg til de begreper som er lært gjennom den teoretiske utdannelsen. En annen forklaring kan være at informantene ut fra teoretisk opplæring har en begrenset forståelse av hva kontaktetableringens mange komponenter består av. Bjerknes og Fahsing (2018) beskriver kontaktetableringen som en fase i avhøret hvor tillit, empati, respekt, interesse og tydelig formidling av regler og rettigheter legger rammene for god kommunikasjon:

«Målet med denne fasen er at avhørte skal forstå de formelle bestemmelsene som gjelder, og at avhører skal skape tillit, kontakt og klima for god kommunikasjon. I møte med personen som skal avhøres, klargjøres derfor formelle rammer, regler og rettigheter knyttet til det aktuelle avhøret» og videre «Kontaktetableringen bør ikke vare for lenge, og alt som angår realiteten i saken, skal tas opp og nedfelles i avhørsrapporten». (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 216-217)

Ut fra denne beskrivelsen kan kontaktetableringen oppfattes som en separat del av selve informasjonsinnhenting. Dette bildet nyanseres av flere studier (K. Collins & Carthy, 2019; Walsh & Bull, 2012). Resultatet fra studiene viste at vedlikehold av den positive relasjonen i avhør var mer utslagsgivende for mengde relevant informasjon i avhør, enn den innledende kontaktetableringen.

På den andre siden er vedlikehold av kontaktetableringen en del av opplæringen i KREATIV-programmet. Studien har ikke kartlagt om informantene mine hadde denne opplæringen. Årsaken til få beskrivelser knyttet til kontaktetablering innledningsvis, kan være på grunn av at kunnskapen hos den enkelte informant har falt i tiden etter opplæringen. En studie av politifolk i reelle avhørssituasjoner (Clarke, Milne & Bull, 2011) viste at det var få forskjeller i bruk av kontaktetablering blant dem som hadde PEACE opplæringen, og de som ikke hadde den. I tillegg var forskjellene hovedsakelig knyttet til den tidlige fasen hvor regler for avhøret ble formidlet, og ikke informasjonsinnhentingsfasen. Konklusjonen var at personer som hadde

gjennomgått PEACE-opplæring ikke var bedre til å vedlikeholde relasjonen i avhør, enn de som ikke hadde samme opplæring. Selv om min studie ikke ser på gjennomføring av avhør direkte, kan det tenkes at svarene fra mine informanter er et uttrykk for kunnskap som er glemt i tiden etter opplæring. Likevel kan det teoretiske grunnlaget som beskrevet her (Bjerknes & Fahsing, 2018), føre til en misforstått oppfatning om omfanget av kontaktetableringen. Denne oppfatningen kan også være preget av selve begrepet kontaktetablering. Ordet i seg selv kan gi næring til forståelsen av at kontakten er noe som skal etableres, og så forlates.

En annen forklaring på hvorfor jeg innledningsvis ikke fikk utfyllende beskrivelser av hva de la i kontaktetablering på stedet kan ha bakgrunn i fenomenets karakter. To av informantene mine fortalte at avhørene de tok på stedet gjerne handlet om mindre forseelser eller forbrytelser. I tillegg var det gjerne ofte avhør av personer som ofte var i kontakt med politiet. Disse to informantene hadde dette som utgangspunkt når de fortalte at det i de aller fleste tilfellene ikke var snakk om en kontaktetableringsfase engang. En av forklaringene for hvorfor de ikke opplevde denne kontaktskapingen som til stede ved avhør på stedet kan også ses i lys av tidsaspektet som avhør på stedet er forventet å skje innfor. Sett i lys av kravet om effektivitet kan man forvente at kontaktetableringen holdes på et minimum for å oppfylle målet med avhøret: Å få tilstrekkelig og relevant informasjon (Riksadvokaten, 2016). I tillegg kan det tenkes at informasjonsinnhentingssfasen ved avhør på stedet er så kort at tjenestepersonene ikke tenker over denne viktige vedlikeholdsfasen. Likevel var det forskjeller i hvordan de ulike informantene fortalte om egen bruk av kontaktetablering. Flerparten fortalte at kontaktetablering var en vesentlig del av de avhør de tok ute på stedet. Disse forskjellene kan ha sammenheng med hva slags type avhør som dominerer arbeidshverdagen til informantene. De samme to som opplevde å ikke bruke kontaktetablering i særlig grad, var også de som fortalte at deres arbeidshverdag i stor grad innebar avhør av personer som ikke hadde møtt til avhør på stasjonen, og som egentlig ikke ønsket å la seg avhøre. Dermed falt denne oppsøkende oppgaven på patruljen for å få etterforskningsskrittet gjort. På den andre siden kan svarene tilskrives en form for lært hjelpeløshet hvor de tidligere har opplevd at graden av kontaktetablering ikke har hatt særlig betydning for den informasjon de har klart å hente inn. I intervjustudie utført av Vallano m. fl. (2015) fant de lignende forskjeller i informantenes fokus på kontaktetablering i møtet med personer som hadde status som mistenkt. Her mente 16 av informantene at kontaktetablering var minst hensiktsmessig i

møtet med mistenkte personer, mens 20 informanter mente at det var i disse tilfellene kontaktetablering var viktigst. Det er verdt å merke seg at informantene mine snakket om personer som de ofte var i kontakt med, noe som også var tilfellet for de 16 personene i studien beskrevet ovenfor.

Et supplerende perspektiv på hvorfor informantene beskrev liten grad av kontaktetablering på stedet kan knyttes til teorien beskrevet av Tickle-Degnen og Rosenthal (1990). Faktorer for en vellykket kontaktetablering beskrives her som bestående av felles oppmerksomhet, grad av positivitet og balanse mellom partene. Ved å komme til en situasjon hvor noe straffbart akkurat har skjedd, vil det kunne ligge en forventning om at politiet ordner opp. Det vil med andre ord foreligge et omforent mål ved politiets tilstedeværelse hos begge parter. Dette kan ses i sammenheng med eksempler presentert av noen av mine informanter hvor de oppfattet at en del personer fremsto som klar til å la seg avhøre i utgangspunktet. Dette var spesielt knyttet til vitner som selv hadde meldt om hendelser. Ved politiets ankomst har gjerne den mistenkte forlatt stedet, og fokus blir da på vitner og fornærmet som er motivert til å la seg avhøre. Det vil for partene da ofte ikke være tvil om hva det er snakk om, og hva som er målet med forklaringen. Ut fra dette vil en felles oppmerksomhet, og grunnlag for samarbeid, allerede være etablert. Slik sett vil politiets arbeid på stedet i seg selv være stimulerende for den arbeidsalliansen som Vanderhallen m. fl. (2014) beskriver som grunnlaget for den videre informasjonsinnhenting.

Et tredje perspektiv kan være å se svarene fra mine informanter i lys av at de ikke var vant til å snakke om kontaktetablering på en slik eksplisitt måte. Evnen til kontaktetablering kan ses på som en praktisk ferdighet, fremfor en teoretisk fremstilling, noe som kan forklare hvorfor mine informanter fant det vanskelig å sette ord på hva opplevde at de selv gjorde. Men ved å sette ord på det man opplever å gjøre, kan praksisen løftes frem i bevisstheten. Diderichsen (2013) beskriver hvordan politiets praksis kan ses på som et håndverk lært gjennom teori og praktisk erfaring. Denne erfaringen ble av flere informanter trukket frem som grunnlag for hvordan de håndterte relasjonsbyggingen. Et av kjennetegnene ved læring gjennom praksis er at kunnskap gjerne ikke blir satt ord på, og bevisstgjort. Etterforskningsmessig kunnskap forblir gjerne personlig og taus, og blir en del av den enkelte politimanns ferdigheter og ekspertise (Rachlew & Fahsing, 2015). Manglende bevissthet i forhold til egen kunnskap kan

tenkes å være et hinder for hvordan mine informanter klarte å formidle hva kontaktetablering besto av. En videre konsekvens ved å ikke bringe den tause kunnskapen frem i lyset, kan være at den profesjonelle part i mindre grad bruker den i praksis. Dersom dette er sant, kan det vise viktigheten av evalueringsmøter der politifolk får mulighet til å reflektere over egen praksis.

Antagelsen om at den uttalte forståelsen av kontaktetablering var påvirket av informantenes bevissthet rundt egen praksis, ble styrket av utviklingen under intervjuene. Underveis så jeg hvordan beskrivelsene etter hvert ble mer beskrivende, detaljert og nyansert. Gjennom å snakke om det de opplevde å gjøre gjennom egen praksis, fortalte de om mange av de relasjonsbyggende begrepene som jeg har presentert gjennom flere studier knyttet til en human tilnærming til avhør. Slik sett kan beskrivelsene de kom med ses i lys av denne studiens eksplorerende metode. Jeg vil under presentere hvordan mine informanter snakket om disse begrepene, implisitt eller eksplisitt, og se hvordan dette harmonerer med relevant teori.

5.2 Trygghet som forutsetning for god kontaktetablering

Behovet for trygghet og forutsigbarhet er grunnleggende for alle mennesker og utgjør det nest nederste laget i Maslows behovspyramide (Bunkholdt, 1989). Behovet for trygghet kan deles opp i to deler. Den ene handler om faktisk trygghet, mens den andre handler om personens opplevelse av trygghet. Reell eller ikke, så beskriver modellen at en person vil forsøke å gjenopprette egen følelse av trygghet før nye steg kan tas i forhold til positiv selvutvikling. Personer som nettopp har opplevd, eller har utført et lovbrudd, vil uavhengig av status kunne føle på en utrygghet enten i form av redsel eller usikkerhet (Vanderhallen et al., 2011). Denne utryggheten kan videre handle om usikkerhet opp mot situasjonen, og eller den forestående rettslige prosessen. Personer som påtreffes rett etter en straffbar hendelse vil i større grad kunne føle på en utrygghet og usikkerhet som beskrevet ovenfor. Slik sett kan utrygghet være en faktor som politifolk i større grad må ta hensyn til i kontaktetableringen som skjer ved avhør på stedet. En av informantene mine beskrev tilstanden til personene de skulle avhøre som «helt fersk» i forhold til det de hadde opplevd. En annen informant fortalte hvordan

personene oftere var preget av økt uro og stress. Dette kan innebære både en begrensning og en mulighet for kontaktetablering. En begrensning for trygghetsskapingen i kontaktetableringen ble av flere informanter beskrevet til å handle om graden av fysisk sikkerhet og forstyrrelser fra andre personer. Det var for dem viktig å eliminere faktorer som skapte denne utryggheten for å komme i posisjon for å ta avhør.

Kieckhaefer m. fl. (2014) viser gjennom sin studie hvordan utrygghet påvirker arbeidsminnet og evnen til å søke etter, og hente, minner. Resultatene fra studien viste viktigheten av god kontaktetablering ved første patrulje på stedet for å dempe denne utryggheten. Gevinsten ved tidlig og stor grad av kontaktetablering rett etter en hendelse, ble identifisert til å være en forklaring mindre preget av misinformasjon under det påfølgende avhøret. Studien viste også positiv effekt på lagring av minner, og evnen til å hente dem tilbake på et senere tidspunkt i saken. Selv om studien til Kieckhaefer m. fl. (2014) ikke lyktes i å vise at kontaktetableringen hadde betydning for mengde informasjon, har andre studier funnet denne effekten (R. Collins et al., 2002; Holmberg, 2004; Vallano & Schreiber Compo, 2011). Likevel kan den være interessant å se studien opp mot den kontaktetablering som skjer på stedet. Noe av kritikken mot studien var at den ikke klarte å gjenskape den utryggheten som virkeligheten gir. Situasjonen ute på stedet vil kunne innebære en betydelig forsterking av den utryggheten en som skal avhøres opplever. Evnen til å presentere utfyllende informasjon kan slik sett tenkes å falle tilsvarende. Flere av informantene knyttet trygghetsbegrepet til den fysiske tryggheten til den avhørte på stedet. Dette var hovedsakelig knyttet til personer med status som fornærmet. I en slik kontekst kan det tenkes at effekten av en trygging ikke bare vil kunne påvirke evnen til å hente frem minner, men også lysten til å fortelle.

Noe overraskende var det mulighetene for trygging, og ikke begrensningene, som i størst grad ble trukket frem av mine informanter når de snakket om kontaktetablering på stedet.

Fordelene som flere av informantene mine trakk frem var hvordan det å være tett på situasjonen ga dem mulighet til å tilby trygghet på en mer konkret måte der og da. Dette var spesielt knyttet opp til kontakten med personer som hadde vært utsatt for en straffbar handling, eller vært vitne til denne. Ut fra studien til Sunshine og Tyler (2003) kan man se hvordan politiets evne til å effektivt håndtere kriminalitet er med på øke sjansene for at personer handler i tråd med, og samarbeider med politiet. Slik sett blir politiets evne til å

skape trygghet en styrking av den instrumentelle legitimitet, noe som igjen kan påvirke graden av samarbeid fra den de skal avhøre. Ved å møte den personen som hadde bedt om hjelp ute på stedet, opplevde informantene mine at de i større grad kunne skape en form for positivitet i relasjonen ved at de skapte trygghet i en utrygg situasjon. Ved å se stedet hvor det straffbare hadde skjedd, og hvordan hendelsen påvirket den de skulle avhøre, var det også lettere for informantene å vise forståelse for hendelsen, og den situasjonen personen var i. En av informantene mine beskrev hvordan noen av personene de snakket med kunne oppleve det å bli sett og hørt i en slik tidlig fase som en form for terapi. Ved å se på disse uttalelsene kan den kontaktetableringen som skapes av første patrulje på stedet forstås som stimulerende for flere kontaktskapende faktorer. Sett fra et psykologisk perspektiv, kan det å møte de følelsesmessige behovene til den som har bedt om hjelp, kunne oppleves som en form for terapi. Denne terapeutiske effekten ble også beskrevet av en av mine informanter. Holmberg (2004) beskriver denne følelsen av psykologisk velvære gjennom en rettslig prosess som therapeutic jurisprudence, og er et av målene ved en human tilnærming til avhør. I tillegg er et felles emosjonelt bånd og felles forståelse to av pilarene i arbeidsalliansen som søkes oppnådd gjennom kontaktetableringen før avhør (Tickle-Degnen & Rosenthal, 1990; Vanderhallen & Vervaeke, 2014). Sett i lys av studiet til Kieckhaefer m. fl. (2014) kan arbeidsmetoden PPS i seg selv slik sett være stimulerende for den informasjonen som innhentes gjennom avhør på stedet.

På den andre siden fortalte en av mine informanter om hvordan denne fellesskapsfølelsen kunne være en trussel mot politiets krav om objektivitet. Ved å bli for involvert i den andre kunne den felles forståelsen påvirke den videre informasjonsinnhenting i oppdraget. Dette reiser et spørsmål, og kan skape et dilemma for patruljen, i forhold til hvor tjent de er med en jevnbyrdig og nær relasjon slik presentert i figur 1 (s. 21). Eller om oppdragene krever en viss mental distanse for å unngå at andre gjøremål på stedet blir påvirket av dette.

Likevel var det ikke den fysiske tryggingen av den de skulle avhøre som informantene mine snakket mest om. Dette var i større grad knyttet til trygging i forhold til den strafferettslige situasjonen de sto i, og selve avhørprosessen. Jeg vil derfor videre se på hvordan mine informanter opplevde å skape denne tryggheten hos personene de skulle avhøre.

5.2.1 Innramming som grunnlag for trygghet

I møtet med andre studier innenfor kontaktetablering ble jeg overrasket over at innramming av avhøret ikke hadde større plass i forskningen. Dette hadde bakgrunn i hvordan alle mine informanter fortalte om innramming som utgangspunktet for en vellykket kontaktetablering. Kanskje kan dette ha bakgrunn i den kunstige konteksten som en del studier er gjort i. Studien til Vallano m. fl. (2015) tar imidlertid opp dette hvor de så på hvordan avhørsledere opplevde egen bruk av kontaktetablering. Her var forklaring av sakens karakter den fjerde viktigste verbale komponenten for å skape en kontaktetablering. Risan (2017) så også gjennom sin kvalitative studie hvordan informantene trakk frem en god innramming av avhøret som positivt for utfallet ved avhør av traumatiserte ofre fra Utøya 22. juli. Ute på stedet vil både den som avhører og den avhørte oppleve en mangel på informasjon. Den som skal avhøres kan også føle på en usikkerhet og frykt i møtet med politiet. Dette er også relevant i forhold til personer som er mistenkt, og kan handle om usikkerhet i forhold til handlingen de har utført, eller hvordan de blir behandlet av politiet (Vanderhallen et al., 2011). Flere av informantene oppga denne mangelen på informasjon hos den de skulle avhøre som en utfordring når de skulle ta avhør på stedet. Slik sett blir informasjon og avklaringer kanskje enda viktigere i en situasjon hvor den avhørte i mindre grad har kontroll og oversikt over situasjonen. For å skape trygghet søkte de gjennom innrammingen av avhøret å skape klarhet og forutsigbarhet for den de skulle avhøre. Den innrammingen som ble mest vektlagt av mine informanter var forklaring og avklaringer rundt selve situasjonen, regler og gjennomføring opp mot selve avhøret, samt rolleavklaringer. Sett i et kommunikativt perspektiv handlet det slik sett om innramming rundt de situasjonsovergripende faktorer, og «the encounter at hand» (Roberts & Sarangi, 2005, s. 634).

Ved å være den profesjonelle part kan avhøreren gjennom innrammingen bidra til å gi den andre parten en kunnskapsmessig innsikt i prosessen de skal igjennom. Slik kan det tenkes at avhøreren også vil kunne fremstå som mer imøtekommende og hjelpsom. Ved å skape en felles forståelse om prosess og målet med avhøret kan avhøreren danne en nærmere relasjon som er mer jevnbyrdig (Svennevig, 2011). Dette er en ønsket utvikling sett i lys av figur 1 (s. 21). Resultatet ved en god innramming kan være at den mistenkte opplever økt grad av kontroll på situasjonen, noe som ifølge Risan (2017) er positivt korrelert med mengde

informasjon i avhøret. Dette samsvarer med en human tilnærming til avhør, og stimulerer arbeidsalliansen som skapes mellom avhører og den avhørte (Vanderhallen et al., 2011). På den andre siden tenker jeg at trygghet gjennom god innramming er avhengig av en viss asymmetrisk relasjon for at innrammingen skal være troverdig. Spørsmålet blir da kanskje hvordan avhøreren bruker denne ujevne relasjonen til å skape trygghet.

Fraværet av inngående kontaktetablering kan også være med på å belyse viktigheten av felles forståelse av prosess og mål i arbeidsalliansen. Flere av mine informanter fortalte om situasjoner hvor de ikke opplevde å bruke tid på relasjonsbygging. Slike situasjoner ble beskrevet som tilfeller hvor den avhørte «var klar» til å la seg avhøre, eller «hadde alt på stell». I mange tilfeller var det den avhørte selv som ønsker politiet til stedet. Dermed kan det tenkes at et felles mål om å opplyse saken allerede foreligger. Politiet blir slik sett bare et medium for å oppfylle den avhørtes behov for rettferdighet. Det å bli lyttet til vil slik sett i seg selv skape en positiv relasjon. Det er også grunn til å tro at det i slike tilfeller vil være mindre grad av usikkerhet og utrygghet, noe som gjør relasjonsbyggingen mer effektiv.

5.2.2 Innramming for å skape samarbeid

Vanderhallen og Vervaeke (2014) tar utgangspunkt i den teoretiske fremstillingen til Tickle-Degnen og Rosenthal (1990) når de beskriver avhøret som en arbeidsallianse hvor partene blant annet blir enige om målet og hva dette krever av dem. Målet er å skape trygghet gjennom tillit, forståelse og forutsigbarhet. Arbeidsalliansen som begrep er hentet fra psykoterapien, og en av nøklene til samarbeid er å kommunisere viktigheten av at den andre forteller gjennom å vise en genuin interesse for informasjonen personen har. Flere av informantene mine beskrev hvordan de gjennom å forklare forsøkte å få til dette samarbeidet ute på stedet. Denne formidlingen gikk blant annet ut på at de fortalte at de gjerne ønsket å høre hva den andre parten hadde å fortelle. For noen av informantene var det et poeng å overbevise den andre om viktigheten av at han eller hun bidro med sin informasjon i saken, og slik sett hjalp politiets jobb. Slik ønsket de å formidle en interesse for det den andre hadde å fortelle. I tillegg til å gi den de skulle avhøre en følelse av å være viktig for saken, var det minst like viktig for mine informanter å forklare personen fremfor seg fordelene som et avhør på stedet brakte med seg. Som beskrevet i kapittel fire, beskrev en av mine informanter (2)

dette som et forsøk på «å selge inn avhøret». Sitatet kan ses på som et uttrykk for å skape en felles forståelse, og et felles mål, gjennom å presentere hva som er en formålstjenlig prosess for den som skal avhøres. Uansett om innrammingen av avhøret handler om prosess eller saken i seg selv, kan man kanskje fortolkende forstå det slik at informantene gjennom en tydelig og direkte tilnærming søker å skape et samarbeid preget av felles forståelse. slik presentert av Vanderhallen og Vervaeke (2014).

Det er imidlertid noen etiske fallgruver knyttet til dette. Riis Johansen (2016) har skrevet hvordan politifolk i avhør noen ganger også blir rådgivere for den avhørte i situasjoner hvor usikkerheten rår. I tilfeller hvor innrammingen brukes som et middel for å skape samarbeid kan en slik forklaring for å skape samarbeid raskt gli over i manipulasjon dersom de reelle interessene til avhørte og avhører ikke harmonerer. Vallano m. fl. (2015) advarer mot å bruke kontaktetableringen utelukkende for å få en forklaring, da den avhørte kan bli utsatt for uheldig press. I tillegg beskriver Linell (2010) at faren for maktmisbruk er størst der hvor forholdet mellom partene er mest asymmetrisk. I tillegg til dette kan tenkes at kravet til effektivitet ved avhør på stedet kan forsterke en slik feilaktig tilnærming, noe som krever en aktiv etisk selvrefleksjon hos den som er avhører.

5.2.3 Innramming som veien til effektivitet

Kravet til effektivitet ble av alle mine informanter sett på som en uadskillelig del av de avhør som skulle tas ute på stedet. Dette ble sett som særlig utfordrende ved de tilfellene hvor det var behov for innledende avhør i en mer kompleks sak. I slike saker opplevde informantene mine å bli dratt mellom kravet om effektivitet og kvalitet. Et vellykket avhør ble beskrevet som et avhør som ble ferdig der og da, og som var dekkende for å belyse det straffbare forholdet. En slik målsetning vil sette krav til hvordan avhøreren skaper rammene for avhør. To av de mest erfarne informantene mine fortalte at det var viktig for dem å være tydelig og direkte med den de skulle avhøre. Målet handlet for dem om å legge til rette for en forklaring som ikke favnet bredere enn det som var formålet med avhøret. Måten dette ble forsøkt løst på var å sette klare rammer for hva man ønsket forklaring om, være direkte i forhold til hva de som avhørsledere opplevde saken handlet om, og rolleavklaring. Det å være tydelig og direkte opplevdes slik sett å være et tiltak for effektiv gjennomføring av avhøret. Dette ble imidlertid

opplevd som utfordrende for tilfeller hvor de selv ikke hadde kontroll på hva som hadde skjedd. På den andre siden ønsket de ikke at deres ønske om å være tydelig og direkte skulle gå ut over relasjonen de hadde med den de skulle avhøre.

Denne tydeligheten kan oppleves som et kommunikativt dilemma slik det er beskrevet av Riis-Johansen (2020) ved at man i formidlingen av et budskap kan stå i fare for å kommunisere et budskap som er motstridende i forhold til hva man egentlig ønsker å formidle. Dersom virkelighetsoppfatningen til avhøreren ikke harmonerer med den avhørtes, kan en slik direkte tilnærming føre til økt usikkerhet og en tilbaketrekking fra relasjonen (Riis-Johansen, 2016; Vanderhallen et al., 2011). Et eksempel på dette kan være en som avhøres som mistenkt, men som selv ikke anser at han har gjort noe galt. Vanderhallen m. fl. (2011) beskriver hvordan det ikke alltid er tydelig hva slags status en person har ved begynnelsen av et avhør. Det kan tenkes at en slik situasjon kan oppstå ved et avhør på stedet hvor kravet om effektivitet og mangel på oversikt gjerne eksisterer som motstridende faktorer. På den andre siden kan en slik direkte og tydelig tilnærming være med på å øke kvaliteten på avhøret dersom det fører til en hensiktsmessig spisset forklaring som fanger opp sakens kjerne. Dette var også ønsket for flere av mine informanter, slik at avhøret passet med diktat til lyd som avhørsformat. Gjennom å spisse avhøret opplevde flere av informantene mine at de selv fikk bedre kapasitet, og slik sett fikk økt grad av oppmerksomhet rettet mot forklaringen og personen foran dem. Dette førte igjen til at de i større grad klarte å fange opp motstrid og informasjonshull i den avhørtes forklaring, og bedre klarte å stille oppfølgingsspørsmål. Ut fra dette resonnementet kan det tenkes at en tydelig og direkte tilnærming kan skape en mer kontrollert forklaring. Resultatet kan være en mer komplett forklaring hvor man får belyst flere av de sentrale vilkårene ved det straffbare forholdet (R. Collins et al., 2002).

Samtidig er det viktig at politifolk er bevisst sin ofte asymmetriske maktposisjon i forhold til den de skal avhøre. Denne asymmetrien handler om ulikhet i maktposisjon, både rettighetsmessig og kunnskapsmessig opp mot regelverk (Svennevig, 2011). Riis-Johansen (2016) beskriver hvordan politifolk gjerne får funksjon som rådgiver i situasjoner hvor den avhørte er usikker på egen sak og rettigheter Dette kan gi grobunn for manipulasjon dersom ønsket om effektivitet overstiger omtanken for den avhørtes rettssikkerhet (Klockars, 1980).

Dette gjelder spesielt i avhør av mistenkte ute på stedet hvor de sjeldent har en rettslig rådgiver i form av en forsvarer. Dette setter etiske krav til de som jobber ute på gata hvor målet om en effektiv innhenting av informasjon kan befinne seg i et motsetningsforhold til den avhørtes rettssikkerhet.

Likevel kan det tenkes at det å være direkte og tydelig i seg selv ikke trenger å være negativt for relasjonen. Vanderhallen og Vervaeke m. fl (2014) beskriver det å ha en tydelig og direkte kommunikasjon som grunnlag for å skape en felles oppfatning om målet med avhøret og veien dit. Forutsetningen er at denne tilnærmingen er preget av empati, positivitet og ekthet. Holmberg (2004) beskriver denne ektheten som en del av den humane tilnærmingen til avhør hvor avhørslederens innstilling til personen foran seg i stor grad påvirker det budskapet som blir formidlet. Måten budskapet blir mottatt på handler altså i stor grad om hvordan det blir formidlet. Slik sett kan et tydelig og direkte budskap som fremmer forståelse oppleves som positivt dersom det gis med respekt og omtanke for den avhørtes rettssikkerhet.

5.3 Tilpasning som kontekstsensitiv egenskap

Alle mine informanter trakk frem evnen til å tilpasse seg den de skulle avhøre som forutsetning for god kontaktetablering. Jeg opplevde at dette var et grunnleggende trekk ved den kontaktetableringen som skjedde ute på stedet, og fremsto slik sett som et viktig funn i forhold til det jeg studerte.

Målet med tilpasningen var for mine informanter å skape trygghet. Dette handlet om en ufarliggjøring i forhold til situasjonen, avhørsprosessen, og relasjonen mellom dem og den avhørte. Tilpasningen handlet også om å skape trygghet gjennom å vise forståelse for den situasjonen personen var i. Avgjørende for denne tryggingen var det å bruke tid slik at den avhørte til slutt var i stand til å avgi forklaring. Denne tryggingen handlet om å forklare og avklare omstendigheter som ikke nødvendigvis handlet om selve avhøret, men hadde betydning for muligheten for informasjonsinnhenting. For flere av informantene mine var det avgjørende for utfallet av avhøret hvordan de klarte å se an hvor klar den andre personen var for avhør. En for tidlig presentasjon av selve avhøret ble av disse sett på som potensielt ødeleggende for relasjonen de forsøkte å bygge. I møtet med disse refleksjonene ble det derfor

tydelig at trygghet og tid hang uløselig sammen med informantenes tilpasning av egen atferd. Denne intuitive følelsen om felles oppmerksomhet mellom partene trekkes også frem av Gamst (2017). Han trekker frem den subjektive opplevelsen av å ha oppnådd personlig kontakt som viktig før man går videre i intervjufasen. Spørsmålet er om den som skal avhøres føler seg klar til å fortelle. Fisher og Gieselman (1992) beskriver hvordan fornærmede ofte har søkelyset rettet inn mot seg selv og det som har skjedd. Ved å bruke tid, og skape ro, kan det være at den avhørte gradvis evner å se utover seg selv. Ved å vise forståelse, og gi rom for ventilering av følelser kan muligheten for samarbeid i avhøret økes.

En annen måte å tilpasse seg den de skulle avhøre på var endring av eget kroppsspråk. Denne tilpassingen ble blant annet beskrevet som å «åpne seg opp», og komme på «samme nivå» som den avhørte. Denne tilpassingen ble gjort ut fra en erkjennelse av at deres egen uniformerte fremtoning i seg selv symboliserte en asymmetrisk relasjon. Denne asymmetrien ble forsøkt utjevnet ved at man satte seg ned sammen med den avhørte, eller tok av seg deler av uniformen dersom situasjonen tillot det. Sett i lys av byggesteinene for kontaktetablering presentert i kapittel 2, vil denne tilpassingen tjene minst tre formål. Ved å sette seg ned kan inntrykket av at avhøreren er interessert i å høre det som den avhørte har å fortelle økes. Avhøreren fremstår også roligere, mer vennlig og avslappet, noe som ifølge Madsen og Holmberg (2014) økte informasjonsmengden i avhør. I tillegg kan kroppsspråk og plassering i seg selv føre til økt behag hos den avhørte (R. Milne & Bull, 1999).

Tryggingen gjennom kontaktetablering var for mine informanter først og fremst ikke avhengig av sak eller status, men mer av hvordan personen foran dem fremsto. Tiden som ble brukt på trygging av den avhørte økte dersom informantene oppfattet personen som sårbar eller usikker. Dette er funn som samsvarer med resultater i intervjustudien til Risan (2017), hvor informantene søkte å tilpasse egen tilnærming i avhøret ut fra opplevd utrygghet og stress hos den avhørte. Vanderhallen m. fl (2011) beskriver hvordan denne tilpassingen også gjelder for mistenkte personer i avhør. Et av resultatene i studien var at atferden til mistenkte i avhør hadde betydning for graden av utvist empati hos politifolk. Overordnet viser studiene at utvist atferd i større grad kan være styrende for avhørlederens tilnærming til den avhørte, enn type sak.

Bruk av tid ble slik sett for mine informanter et viktig verktøy for å møte behovene til den de skulle avhøre. Sett fra et psykologisk perspektiv kan vi overordnet se denne tilpasning av atferd som resultat av en mentaliserende prosess. Prosessen handlet om hvordan forholdet mellom den som skal avhøres og tjenestepersonen er under en kontinuerlig evaluering. Dette kan ses på som en evne til å lese den andre, og tolke hva slags bakenforliggende følelser og behov som utgjør atferden (Heinskou & Krasnik, 2013). Ut fra dette kan avhøreren forsøke å imøtekomme det han opplever som behov for å kunne ta et avhør. Mentalisering innebærer også et perspektiv hvor man tenker på hvordan egen atferd kan bli oppfattet av den andre i den spesifikke situasjon. Dette ser ut til å være en grunnleggende egenskap for å kunne tilpasse seg den man skal avhøre, og slik legge seg på en linje som harmonerer med behovene til den man skal snakke med. For informanten som skulle ta avhør av den voldsutsatte kvinnen handlet denne tilpasningen om regulering av egen fremtoning, og en utsettelse av selve avhøret for å skape trygghet. Denne tilpasningen ga henne en mulighet til å vise forståelse for situasjonen kvinnen var i.

Avhør som tas på stedet kan slik sett gi en større mulighet for politifolk til å utvise empati, og se behovene hos den avhørte enn hva man kan inne i en ordinær avhørssituasjon. På denne måten kan situasjonen i seg selv være med på å stimulere et nærere emosjonelt bånd mellom partene. Et slikt emosjonelt bånd er et av de grunnleggende trekkene identifisert av Vanderhallen m. fl. (2011) for å skape en arbeidsallianse. Denne utviklingen er også ønskelig sett ut fra et kommunikativt perspektiv slik illustrert i figur 1 (s. 21). På den andre siden kan denne nærheten skape et dilemma hos tjenestepersonen opp mot politiets krav om objektivitet (Jakobsen, Langballe & Schultz, 2017). Objektivitet krever en viss profesjonell distanse til den de skal avhøre, og derfor er det kanskje heller ikke ønskelig å komme for langt inn på aksens likhet/nærhet.

Likevel var tilpasning av egen atferd en avgjørende faktor for mine informanter i møtet med sårbare personer. Det kan tenkes at å ikke ta hensyn til den avhørtes behov ute på stedet, vil kunne få større konsekvenser for avhørtes opplevelse av respekt ved at følelsene gjerne er forsterket tett opp til en hendelse. Slik sett vil behovet for å bli møtt med omtanke for situasjonen man er i også være forsterket. Et faremoment er at avhør på stedet kan innebære en innstramming av de rammene politifolk har for å ta avhør. Denne innstrammingen handler

om tidspress, hensyn til sikkerhet, forstyrrelser og konkurrerende oppdrag. Dermed kan begrenset mental kapasitet hindrer evnen til å tilpasse seg den avhørte ute på stedet, og videre skape mer distanse til den avhørte.

Riis-Johansen (2020) beskriver evnen til å skjønne hva som passer for den avhørte i den spesifikke situasjon som en kontekstsensitiv egenskap. Begrepet kan sees som supplerende i forhold til evnen til mentalisering ved at fokus er mer rettet mot den sammenhengende kommunikasjonen foregår i. Samtidig inneholder delordet sensitivitet en forutsetning om en iboende egenskap hos den institusjonelle aktør. Slik jeg opplevde svarene fra mine informanter innebar denne sensitiviteten å være i stand til å identifisere de situasjonene hvor de måtte sette av mer tid til kontaktetablering. Likevel var det forskjeller i hvordan de reflekterte rundt egen evne til å tilpasse seg den de skulle avhøre. Jeg så hvordan det var de som hadde lengst arbeidserfaring som reflekterte mest rundt dette. Et spørsmål jeg stilte meg selv var om livserfaring og praktisk erfaring gjorde at de mer erfarne informantene i større grad klarte å være kontekstsensitive. Det var også disse som i større grad fortalte om eksempler hvor de gjennom å utvise empati klarte å få en forklaring. Det er imidlertid ikke sikkert at dette henger sammen med faktisk atferd. Det kan like være at trygghet i rollen fører til en mer uttalt selvsikkerhet hvor suksesshistoriene i større grad blir trukket frem. Videre er det ikke nødvendigvis slik at erfaring og grad av kontekstsensitivitet henger sammen. Det kan like gjerne handle om personlighet og en mentaliserende evne hvor de evner å se seg selv utenfra. Likevel kan det være at erfaring gir større grad av faglig trygghet og oversikt. Noe som igjen gir bedre mental kapasitet til å være oppmerksom på relasjonelle tegn og signaler i forhold til den de snakker med. Dette hadde i seg selv vært en interessant studie.

5.3.1 Ro og tid som ledd i tilpasningen

Som beskrevet tidligere var ro tett sammenvevd med bruk av tid som faktor for en vellykket kontaktetablering. Den ro informantene snakket om var knyttet til ro i situasjonen, ro hos den de skulle avhøre, og det å selv ha en indre ro. Som del av den operative virksomheten vil den roen som skapes før et avhør kan gjennomføres kunne være helt nødvendig. Ved å skape ro opplevde flere av mine informanter at de fikk mer og bedre informasjon av den avhørte. Flere

studier har funnet sammenheng mellom en slik tilnærming og mengden informasjon fra den avhørte, samt nøyaktigheten på denne (R. Collins et al., 2002; Madsen & Holmberg, 2014; Vallano et al., 2015). Likevel var det den indre roen hos informantene selv som oftest ble trukket frem. Dette ble illustrert av informanten som fortalte at hennes egen uro kunne smitte over på den hun skulle snakke med. Madsen og Holmberg (2014) beskriver denne roen hos avhører som et av utgangspunktene for en vellykket kontaktetablering. Ved å være rolig, og gi tid for svar ble de som tok avhørene i deres studie oppfattet som mer samarbeidsvillige, hjelpsomme, vennlige og empatiske. Dette påvirket også opplevelsen av tillit til avhøreren. Resultatet var en mer positiv atmosfære i avhøret, og mindre utrygghet hos den avhørte. Sett fra et kommunikativt perspektiv, vil en rolig atferd kunne påvirke den affektive delen av den institusjonelle samtalen slik at forholdet blir mindre preget av distanse (Svennevig, 2011).

En trussel mot denne roen ble av samtlige informanter oppgitt til å være tidspress og ytre forstyrrelser. I tillegg hadde roen de selv opplevde tett sammenheng med deres egen opplevelse av kontroll. Denne kontrollen handlet hovedsakelig om det å ha kontroll på hva man sto ovenfor. Dette ble trukket frem til å være en særlig utfordring ved avhør på stedet på grunn av at situasjonsbildet fortsatt kunne være uavklart. Det var viktig for flere av mine informanter å skaffe seg selv kontroll slik at de ved å være rolig kunne overføre denne kontrollen videre til den de skulle snakke med. En konkret måte å gjøre dette på var at de som avhørere trakk seg mer tilbake, og lot den avhørte få større rom til å fortelle og forklare. Dette er i tråd med en human tilnærming til avhør, og støttes av flere studier (Fisher & Geiselman, 1992; Risan, 2017; Vallano et al., 2015) som ledd i en vellykket kontaktetablering.

6 Oppsummering og konklusjon

Studiens problemstilling er: Hvordan opplever polititjenestepersoner kontaktetablering som grunnlag for avhør som tas på stedet?

For å belyse denne problemstillingen har jeg intervjuet 7 polititjenestepersoner i politidistriktene Nordland og Troms. Intervjupersonene har vært fordelt på stor, mellomstor og liten tjenesteenhet. Gjennom ideologisk fenomenologisk analyse (IPA) har studien søkt å se på likheter og ulikheter i hvordan informantene mine så på kontaktetablering som ledd i å ta avhør ute på stedet. Refleksjonene til mine informanter er basert på deres egne erfaringer, men kan sies å være en representasjon av hva de selv tenker at de gjør.

Alle mine informanter fortalte at kontaktetablering var grunnleggende for avhørene som de tok ute i gata, likevel var det blant dem en ulik oppfatning i forhold til hvorvidt de brukte kontaktetablering i særlig grad ute på stedet. Tidspress, forstyrrelser, og en forventning fra blant annet avhørte selv og operasjonssentralen om rask gjennomføring ble oppgitt som årsak til at denne delen av avhøret ble minimert. Informantene fortalte om hvordan de gjennom ulike væremåter forsøkte å forene kravene om god informasjonsinnhenting og effektivitet. Gjennom arbeidet med oppgaven ble jeg oppmerksom på hvordan de ulike begrepene og handlingene hang sammen og utgjorde en helhetlig sammenheng som heter kontaktetablering.

Et av hovedfunnene i studien var at kontaktetablering, som del av avhør på stedet, ble beskrevet som noe normativt og faseinndelt. Kontaktetableringen ble med ett unntak beskrevet som en fase før selve forklaringen. Likevel fant jeg at informantene mine, gjennom å reflektere over egen praksis, hadde utfyllende og interessante skildringer i forhold til hvordan de søkte å skape en relasjon til den de skulle avhøre. Årsaken til dette funnet så ut til å være sammensatt. En forklaring kan være en begrenset teoretisk forståelse av fenomenet kontaktetablering, og omfanget av begrepet sett i lys av forskning. En annen forklaring kan være at flere av informantene mine ikke var vant til å snakke om hva de selv gjør for å etablere kontakt i en avhørssituasjon ute på gata. Det kan altså ha sammenheng med en uttalt bevissthet rundt egen praksis. Denne forklaringen ble styrket av at informantene mine etter

hvert kom med refleksjoner rundt egen praksis som i stor grad er sammenfallende med forskning gjort innenfor kontaktetablering. Dette funnet fortalte meg viktigheten av refleksjon rundt egen praksis for å skape bevissthet i forhold til hva politifolk gjør i praksis.

Et annet funn var hvordan informantene mine opplevde trygghet som en grunnleggende del av kontaktetableringen ute på stedet. Dette handlet om en situasjonell trygghet, prosessuell trygghet og en relasjonell trygghet knyttet til dem som avhører. Ut fra svarene til mine informanter ble denne tryggheten trukket fram som en særlig viktig faktor ved kontaktetableringen ute på stedet. En fremtredende måte mine informanter forsøkte å skape denne tryggheten var gjennom det å forklare. Forklaringens rolle ble satt i sammenheng med det kommunikative begrepet innramming som beskrivende hva informantene mine forsøkte å gjøre. Gjennom å forklare søkte informantene å skape forutsigbarhet og oversikt for den de skulle avhøre. Som del av dette var det å være tydelig og direkte viktige suksesskriterier. Dette for å imøtekomme kravet om effektivitet, men også kvalitet. Målet var å unngå en for lang forklaring som ikke passet formatet diktat -til lyd, men også skape et samarbeid med den de skulle avhøre. I tillegg ble det å være tydelig og direkte knyttet sammen til det å være ærlig, og det å ta den avhørte på alvor. Flere informanter opplevde på denne måten økt grad av tillit.

Tett knyttet til trygghetsskapingen som mine informanter snakket om var behovet for å tilpasse egen atferd. Denne tilpasningen var et sentralt funn for kontaktetableringen som mine informanter snakket om. Jeg opplevde dette som en grunnleggende evne som var særlig viktig for kontaktetablering på stedet. Tilpasning av egen atferd var ikke først og fremst knyttet til sak og person, men til hvordan personen foran dem fremsto i den unike situasjonen. Denne evnen til å tilpasse egen atferd kan knyttes til begrepet kontekstsensitivitet (Riis-Johansen, 2020, s. 18). Tilpasningen mine informanter snakket om var tett knyttet opp mot bruk av tid, og det å skape ro. Hvordan de brukte disse to faktorene hang sammen med egen subjektiv oppfatning i forhold til om den andre var mentalt klar til å la seg avhøre. Særlig tid ble sett på som en suksessfaktor i tilfellene hvor informantene opplevde den andre som sårbar. Det handlet for informantene mine om å skape ro i situasjonen, og slik legge til rette for en forklaring. Denne prosessen innebar en fysisk ro, men ikke minst en indre ro hos den avhørte og avhøreren selv. Ro ble slik sett tett knyttet til at begge partene skulle oppleve en følelse av

kontroll. For noen av informantene var det viktig at de selv skaffet seg kontroll på situasjonen for å kunne tilby denne roen. Tilpasningen handlet altså om endring av egen atferd for å skape en nærere og likeverdig plattform for kommunikasjon. Denne tilpasningen ble gjennom analysearbeidet sett til å være sammenfallende med figur 1 som er presentert i teorikapittelet (s. 21).

Studien forsøker på ingen måte å konkludere med hva kontaktetablering på stedet innebærer. Men den kan skape en bevissthet i forhold til hvordan atferd påvirker kontaktetableringen i en operativ setting. Studien er overførbar til avhør inne på avhørsrommet, men peker på variabler som er særlig fremtredende ved kontaktetableringen som skjer ute på gata. Avhør på stedet som fenomen består av mange variabler som polititjenestemannen må håndtere for å forene kravet om kvalitet og effektivitet. Det setter krav til de personlige egenskapene i møtet med innbyggerne, og evnen til å se behovet til den som skal avhøres.

Kontaktetablering er en viktig del av avhørsutdanningen til norsk politi i dag. Hvor stor denne bevisstheten er blant politifolk i det daglige er mer usikkert. Clarke m. fl (2011) viser i sin studie til hvordan evnen og bevisstheten til kontaktetablering faller i tiden etter opplæring. Norsk politi har etter etterforskningsløftet i 2016 blitt mer bevisst på evaluering generelt, og avhør som tas ute spesielt. Likevel er det lite fokus på kontaktetableringen som ligger til grunn. Som beskrevet tidligere foreligger det også lite forskning på hva politifolk gjør ute på gata. Håpet er at denne oppgaven kan bidra med interesse for videre studier på kontaktetablering i reelle politioperative situasjoner, og hvilke relasjonsbyggende tiltak som er effektive i møtet med befolkningen.

Antall ord i oppgaven: 23820

Litteraturliste

- Abbe, A. & Brandon, S. E. (2014). Building and maintaining rapport in investigative interviews. *Police Practice & Research*, 15(3), 207-220. doi: 10.1080/15614263.2013.827835
- ACPO. (2006). *Murder investigation manual: National Centre for Policing Excellence* Wyboston.
- Bjerknes, O. T. & Fahsing, I. A. (2018). *Etterforskning : prinsipper, metoder og praksis*. Bergen: Fagbokforl.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss, Bd. 1u. 2*. New York: Basic books.
- Bukve, O. (2016). *Forstå, forklare, forandre : om design av samfunnsvitenskapelige forskingsprosjekt*. Oslo: Universitetsforl.
- Bunkholdt, V. (1989). *Lærebok i psykologi* (3. utg. utg.). Oslo: TANO.
- Clark, H. H. (1996). *Using language*. UK: Cambridge university press.
- Clarke, C., Milne, R. & Bull, R. (2011). Interviewing Suspects of Crime: The Impact of PEACE Training, Supervision and the Presence of a Legal Advisor. *Journal of investigative psychology and offender profiling*, 149-162. doi: 10.1002/jip.144
- Collins, K. & Carthy, N. (2019). No rapport, no comment: The relationship between rapport and communication during investigative interviews with suspects. *Journal of investigative psychology and offender profiling*, 18-31. doi: 10.1002/jip.1517
- Collins, R., Lincoln, R. & Frank, M. G. (2002). The Effect of Rapport in Forensic Interviewing. *An interdisciplinary journal of the Australian and New Zealand Association of Psychiatry, Psychology and Law*, 69-78. doi: 10.1375/132187102760196916
- Diderichsen, A. (2013). Erkendelsesteori, politik og profesjonalisering. I C. Hald & K. V. Røhn (Red.), *Om at oppdage* (1. utg., s. 55-92). Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Fisher, R. P. & Geiselman, R. E. (1992). *Memory-enhancing techniques for investigative interviewing : the cognitive interview*. Springfield: Charles C. Thomas.
- Fonagy, P. (1991). Thinking about thinking: some clinical and theoretical considerations in the treatment of a borderline patient. *International journal of psychoanalysis*, 639-656.
- Gamst, K. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler : å ta barn på alvor* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Geertz, C. (2001). «Fra den innfødtes synsvinkel»: Om den antropologiske forståelsens egenart. I S. Lægreid & T. Skogen (Red.), *Hermeneutisk lesebok* (s. 289-305). Oslo: Spartacus.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis. An essay on the organization of experience*. Boston: Northeastern university press.
- Heinskou, T. & Krasnik, H. (2013). Mentalisering; evnen til at forstå sig selv og de andre – og mentaliseringsbaseret terapi (MBT) *Psykologisk Set 87-88*. Danmark: Frydenlund.
- Holmberg, U. (2004). Crime victims' experiences of police interviews and their inclination to provide or omit information. *International Journal of Police Science & Management*, 6(3), 155-170. doi: 10.1350/ijps.6.3.155.39131
- Holmberg, U. & Christianson, S. Å. (2002). Murderers' and sexual offenders' experiences of police interviews and their inclination to admit or deny crimes. *Behavioral sciences & the law*, 20(1-2), 31-45.
- Innes, M. (2003). *Investigating murder: Detective work and the police response to criminal homicide*: Oxford University Press.
- Jakobsen, K. K., Langballe, Å. & Schultz, J.-H. (2017). Trauma-exposed young victims: possibilities and constraints for providing trauma support within the investigative interview. *Psychology, Crime & Law*, 23(5), 427-444. doi: 10.1080/1068316X.2016.1269903
- Jakobsen, K. K., Stridbeck, U. & Langballe, Å. (2018). Objektivitet i avhør. *Tidsskrift for strafferett*, 74-101. doi: 10.18261/issn.0809-9537-2018-02-02

- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (Bind 5). Oslo: Abstrakt Forlag AS.
- Kahneman, D. & Egan, P. (2011). *Thinking, fast and slow* (Bind 1): Farrar, Straus and Giroux New York.
- Kieckhaefer, J. M., Vallano, J. P. & Schreiber Compo, N. (2014). Examining the positive effects of rapport building: When and why does rapport building benefit adult eyewitness memory? *Taylor & Francis Ltd*, 22(8), 1010-1023. doi: 10.1080/09658211.2013.864313
- Klockars, C. B. (1980). The dirty Harry problem. *The ANNALS of the american academy of Political and Social Science*, 452(1), 33-47.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (Interview[s] learning the craft of qualitative research interviewing, 3. utg., 2. oppl. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvålshaugen, R. & Wennes, G. (2012). *Organisere og lede: Dilemmaer i praksis*: Fagbokforl.
- Linell, P. (2010). Communicative activity types as organisations in discourses and discourses in organisations. *Discourses in interaction*, 33, 60.
- Linell, P. (2011). *Samtalskulturer: Kommunikativa verksamhetstyper i samhället. Vol. 1 och 2*. Linköping universitet: Institutionen för kultur och kommunikation, Linköpings universitet.
- Madsen, K. & Holmberg, U. (2014). Rapport Operationalized as a Humanitarian Interview in Investigative Interview Settings. *Psychiatry, Psychology & Law*, 21(4), 591-610. doi: 10.1080/13218719.2013.873975
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Milne, B. & Powell, M. (2010). Investigative interviewing *The Cambridge handbook of forensic psychology*. (s. 208-214). New York, NY, US: Cambridge University Press.
- Milne, R. & Bull, R. (1999). *Investigative interviewing : psychology and practice* (Wiley series in the psychology of crime, policing and law). Chichester: Wiley.
- Monckton-Smith, J., Adams, T., Hart, A. G. & Webb, J. (2014). *Introducing Forensic and Criminal Investigation*. Thousand Oakes, CA: Sage.
- Myhrer, T.-G. (2018). «Politiarbeid på stedet» – styrker og svakheter. *Tidsskrift for strafferett*(04), 316-326. doi: 10.18261/issn.0809-9537-2018-04-07
- Pietkiewicz, I. & Smith, J. A. (2014). A practical guide to using Interpretative Phenomenological Analysis in qualitative research psychology. *Psychological Journal*. doi: 10.14691/CPPJ.20.1.7
- Politidirektoratet. (2016). *Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet*. Oslo. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter/03-strategier-og-planer/handlingsplan-for-loft-av-etterforskningsfeltet.pdf>
- Politidirektoratet. (2017). Kraftig økning i antall avhør på stedet. Hentet 06.06.19 fra <https://www.politiet.no/aktuelt-tall-og-fakta/aktuelt/nyheter/2017/06/22/kraftig-okning-i-antall-avhor-pa-stedet/>
- Rachlew, A. (2010). Å forske på sine egne. I T. Myklebust & G. Thomassen (Red.), *Arbeidsmetoder og metodearbeid i politiet* (s. 127). Oslo: PHS forskning.
- Rachlew, A. & Fahsing, I. (2015). Politiavhøret. I R. Aarli, M.-A. Hedlund & S. E. Jebens (Red.), *Bevis i straffesaker* (s. 225-254). Oslo: Gyldendahl Juridisk.
- Riis-Johansen, M. O. (2016). *Balanseganger : en samtaleanalytisk studie av politiavhør av voksne fornærmede* (2016:176). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Det humanistiske fakultet, Institutt for språk og litteratur, Trondheim
- Riis-Johansen, M. O. (2020). «Sånn formelle ting som jeg bare må si»: Kommunikative dilemma i presentasjonen av formalia i politiavhør. *Nordic Journal of Studies in Policing*, 7(01), 23-38.
- Riksadvokaten. (1999). *Etterforskning*. Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/etterforskning/>
- Riksadvokaten. (2016). *Politiavhør*. Oslo. Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/politiavhor/>
- Riksadvokaten. (2018). *Kvalitetskrav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene mv*. Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/document/nytt-kvalitetsrundskriv/>

- Risan, P. (2017). *Accommodating trauma in police interviews : an exploration of rapport in investigative interviews of traumatized victims*. University of Bergen, Bergen
- Roberts, C. & Sarangi, S. (2005). Theme-oriented discourse analysis of medical encounters. *Medical education*, 632-640.
- Sarangi, S. (2004). Towards a communicative mentality in medical and healthcare practice. I A.-M. Karlsson, M. Landqvist & S. Rehnberg (Red.), *Med språket som arbetsredskap. Sju studier av kommunikation i vården* (s. 1-11). Stockholm: Södertörns högskola.
- Silverman, D. (2001). What is qualitative research? I D. Silverman (Red.), *Interpreting qualitative data* (s. 271-314). London: Sage.
- Skilbrei, M.-L. (2019). *Kvalitative metoder : planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon* (1. utgave. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Skårderud, F. & Sommerfeldt, B. (2008). Mentalisering - et nytt teoretisk og terapeutisk begrep. *Tidsskrift for den norske legeforening*, 1066-1069.
- Smith, J. A., Larkin, M. & Flowers, P. (2009). *Interpretative phenomenological analysis : theory, method and research*. Los Angeles: SAGE.
- St-Yves, M. (2006). The psychology of rapport: Five basic rules *Investigative interviewing: Rights, research, regulation*. (s. 87-106). Devon, United Kingdom: Willan Publishing.
- St-Yves, M. (2014). *Investigative Interviewing : the essentials*. Toronto, Ontario: Carswell.
- Straffeprosessloven. (1986). *Lov om rettergangsmåten i straffesaker*. Hentet fra <https://lovdata.no/LTI/lov/2020-06-19-84>
- Sunshine, J. & Tyler, T. R. (2003). The Role of Procedural Justice and Legitimacy in Shaping Public Support for Policing. *Law and Society Review*, 513-548. doi: 10.1111/1540-5893.3703002
- Svennevig, J. (1999). *Getting acquainted in conversation: A study of initial interactions* *Getting Acquainted in Conversation : A Study of Initial Interactions*. Philadelphia, PA, USA: Jon Benjamins publishing company.
- Svennevig, J. (2009). *Språklig samhandling : innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Fagernes: Cappelen Damm AS.
- Svennevig, J. (2011). Leadership Style in Managers' Feedback in Meetings. I J. Angouri & M. Marra (Red.), *Constructing identities at work* (1st ed. 2011. utg., s. 17-39). London :: Palgrave.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (4. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Thomassen, G. (2013). Corruption and trust in the police: A cross-country study. *European Journal of Policing Studies*, 1(2).
- Tickle-Degnen, L. & Rosenthal, R. (1990). The Nature of Rapport and Its Nonverbal Correlates. *Psychological Inquiry*, 1(4), 285. doi: 10.1207/s15327965pli0104_1
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (Bind 3). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tyler, T. R. (2001). *Trust and law abidingness: A proactive model of social regulation* (The centre for tax system integrity working papers). Canberra: The Centre for Tax System Integrity.
- Tyler, T. R. (2006). *Why people obey the law*. New Jersey: Princeton University Press.
- Vallano, J. P., Evans, J. R., Schreiber Compo, N. & Kieckhaefer, J. M. (2015). Rapport-Building During Witness and Suspect Interviews: A Survey of Law Enforcement. *Applied Cognitive Psychology*, 29(3), 369-380. doi: 10.1002/acp.3115
- Vallano, J. P. & Schreiber Compo, N. (2011). A comfortable witness is a good witness: rapport-building and susceptibility to misinformation in an investigative mock-crime interview. *Applied Cognitive Psychology*, 960-970. doi: 10.1002/acp.1789
- Vanderhallen, M. & Vervaeke, G. (2014). Between investigator and suspect: The role of the working alliance in investigative interviewing. I R. Bull (Red.), *Investigative interviewing* (s. 63-90). New York: Springer.
- Vanderhallen, M., Vervaeke, G. & Holmberg, U. (2011). Witness and suspect perceptions of working alliance and interviewing style. *Journal of investigative psychology and offender profiling*, 8(2), 110-130. doi: 10.1002/jip.138

- Walsh, D. & Bull, R. (2012). Examining Rapport in Investigative Interviews with Suspects: Does its Building and Maintenance Work? *The Official Journal of the Society for Police and Criminal Psychology*, 27(1), 73-84. doi: 10.1007/s11896-011-9087-x
- Widerberg, K. & Bolstad, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt : en alternativ lærebok* (Kvalitativ forskning i praktiken). Oslo: Universitetsforl.
- Zander, M., Storbritannia the, P. & Criminal Evidence, A. (2005). *The police and criminal evidence act 1984* (5th ed. utg.). London: Sweet & Maxwell.

Vedlegg

Vedlegg 1

Informasjon om forskningsprosjektet

«politiets bruk av kontaktetablering ved avhør på stedet»

Jeg heter Ingar Brun og jobber til daglig som etterforskningsleder ved Svolvær politistasjon. I tillegg har jeg ansvar for gjennomføring av obligatorisk årlig opplæring i etterforskning lokalt. Ved siden av jobb arbeider jeg med en erfaringsbasert master i etterforskning ved Politihøgskolen i Oslo.

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å **belyse politiets bruk av kontaktetablering ved avhør på stedet**. Gjennom prosjektet ønsker jeg å studere hvordan tjenestepersoner vurderer og opplever egen bruk av kontaktetablering som verktøy ved avhør som tas på stedet. Prosjektet retter seg mot avhør av fornærmede og vitner. Målet med prosjektet er å utvikle kunnskapen om hvilke muligheter og begrensninger avhør på stedet gir for kontaktetableringen, samt hva tjenestepersoner tenker rundt egen praksis for å oppnå dette. Bakgrunnen for prosjektet er kunnskapen om at kontaktetablering er viktig for et godt avhør. I tillegg er dette mer aktuelt i dag med tanke på det økte antall avhør som tas av patruljen på stedet gjennom tiltaket politiarbeid på stedet.

Forskningsprosjektet gjennomføres av undertegnede under veiledning av forsker ved politihøgskolen, Kristina Kepinska Jakobsen.

Deltakelse i prosjektet innebærer å delta på et intervju med varighet i ca. en time. I intervjuet vil du bli stilt spørsmål hvor du får mulighet til å reflektere over egne oppfatninger, opplevelser og praksis rundt kontaktetablering ved avhør på stedet. Du er en av 10 personer jeg ønsker å intervju. Kriteriet for utvalget er at jeg ønsker å intervju erfarne tjenestepersoner som har tatt mange avhør på stedet.

Ved samtykke vil det bli benyttet lydopptaker. Opptaket vil umiddelbart etter intervjuet bli overført til politihøgskolens OneDrive konto, og slettet på båndopptakeren. Kun jeg og min veileder vil ha tilgang til de personidentifiserbare opplysningene, og begge har taushetsplikt. Prosjektet forventes å være ferdig senest desember 2020, hvorpå alle personopplysninger anonymiseres og opptak slettes. Det vil ikke være mulig å identifisere enkeltpersoner i den endelige avhandlingen.

Det er frivillig å delta i prosjektet og du kan når som helst trekke deg og kreve personopplysningene om deg anonymisert uten å måtte begrunne dette. Det vil ikke få noen negative konsekvenser for deg dersom du ikke vil delta eller ønsker å trekke deg på et senere tidspunkt. Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet har du rett til innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, få rettet personopplysninger om deg, få slettet personopplysningene, få utlevert kopi av personopplysningene som er registrert, samt sende klage til personvernombudet ved politihøgskolen eller Datatilsynet vedr behandling av dine personopplysninger.

Dersom du har spørsmål til denne forespørselen kan du ta kontakt med meg på telefon eller mail oppgitt nedenfor.

Vedlegg 1

Med vennlig hilsen

Ingar Brun
Masterstudent ved politihøgskolen
Telefon: +47 47334802
Mail: ingar.brun@politiet.no
Vedlegg 2:

Kristina Kepinska Jakobsen
Veileder
Telefon +47 48887939
mail: kristina.kepinska.jakobsen@phs.no

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «politiets bruk av kontaktetablering ved avhør på stedet» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg er klar over min rett til å kunne trekke meg fra deltakelse i intervjuundersøkelsen.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet senest desember 2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide

Introduksjon – kontaktetablering, informasjonsdeling.

- **Informere om hva masteroppgaven handler om**
- **Informere om intervjuets gang. Målet er at deltakeren skal bruke tiden til å reflektere over egne handlinger ved avhør på stedet. Presisere at det er deltakerens tanker, meninger og erfaringer jeg er ute etter.**
- **Presisere at deltakeren må utelate informasjon som han ellers ikke ville fortalt en vanlig sivil person.**

Samtykkeskjema - intervju

Innledende spørsmål:

- Kjønn
- Alder
- Tittel/grad, rolle
- Distrikt
- Erfaring fra etterforskning og operativ tjeneste – spesialist/generalist
- Erfaringsgrunnlag og ansiennitet innenfor ulike felt
- Hvordan vil du beskrive din egen rolle og ansvarsområde i patruljen
- Hvordan ser du på deg selv som tjenesteperson

Innledende spørsmål:

Ut fra din erfaring som tjenesteperson, hva vil du si begrepet kontaktetablering innebærer?

Hva tenker du er formålet med å ha en kontaktetablering i avhør?

- Hvilken betydning tenker du kontaktetablering har for avhøret?

Vedlegg 2

- Hvilken betydning mener du kontaktetablering har for avhøret som skjer på stedet?

Hva ser du på som viktige faktorer i en kontaktetableringsfase for å få noen til å fortelle?

- Hva tenker du er viktig å ha på plass for at noen vil fortelle?

Ved avhør på stedet, hvor bevisst er du på bruk av kontaktetablering for å få personen foran deg til å fortelle

Hva er det du gjør for å legge til rette for en god forklaring ved avhør på stedet?

- Hva er årsaken til at du gjør disse tingene?

Hva er det du sier for å legge til rette for en god forklaring ved avhør på stedet?

- Hva er årsaken til at du sier disse tingene?

Er det noen strategier du fokuserer mer på enn andre?

Er det forskjeller i hva slags strategier du bruker ut fra om det er avhør av fornærmet, vitne eller mistenkt? Fortell.

- Hva slags strategier bruker du opp mot mistenkte som er annerledes for vitner og fornærmede.
- Er det forskjell på hva du gjør i møte med fornærmede vs. vitner?

Er din bruk av kontaktetablering annerledes ut fra ulike type saker.

- Hvordan vil dette variere i ulike sakstyper
 - Hvilke saker er dette og hvorfor.

Utdypende spørsmål:

Forsøk å tenk tilbake på et eller flere avhør på stedet som du har tatt, og hvor du opplevde kontaktetableringen som god. Hva var det du gjorde som bidro til dette?

- Hvordan gikk dette avhøret?
- Hvilke effekter opplevde du som følge av god kontaktetablering?
- Hva var det som gjorde at du tenkte at kontaktetableringen var god? Hvorfor syns du dette?

Forsøk å tenk tilbake på et avhør på stedet som du har tatt, og hvor du opplevde kontaktetableringen som mindre god. Hva var det som gjorde at det ble slik?

Vedlegg 2

- Hvordan gikk dette avhøret?
- Hvilke effekter opplevde du som følge av dårlig kontaktetablering?

Har du eksempler på gode avhør tatt på stedet, hvor du opplever å ikke ha brukt kontaktetablering i særlig grad?

- Hva tenker du gjorde dette avhøret godt?
- Hva var det som gjorde at du tenkte at kontaktetableringen var mindre god? Hvorfor syns du dette?

Hvilke forskjeller ser du på måten kontaktetableringen foregår ved avhør på stedet vs. avhør inne på stasjonen/lensmannskontoret?

Hvilke begrensninger mener du avhør på stedet gir for en god kontaktetablering?

- Hvilke faktorer skaper begrensninger for en god kontaktetablering ved avhør på stedet?

Hva slags muligheter gir avhør som tas på stedet for kontaktetablering

- Gir avhør på stedet noen muligheter for kontaktetablering som avhør inne ikke gjør?

Hvordan tenker du følgende elementer har betydning for kontaktetableringen ved avhør på stedet?:

Empati

Respekt

Rolighet

Vennlighet

tydelighet

Vedlegg 3

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Politiets bruk av kontaktetablering ved avhør på stedet.

Referansenummer

216315

Registrert

27.09.2019 av Ingar Brun - Ingar.Brun@phs.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Politiets høgskolen

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Kristina Kepinska Jakobsen, krijak@phs.no, tlf: 48887939

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Ingar Brun, Ingar.brun@phs.no, tlf: 47334802

Prosjektperiode

19.08.2019 - 18.12.2020

Status

16.10.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

16.10.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 16.10.2019, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Vedlegg 3

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 18.12.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Microsoft ved One Drive er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vedlegg 3

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

about:blank

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Jørgen Wincentsen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)